

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Analýza občanské války – případová studie jemenského
konfliktu**

Hana Šebestová

Plzeň 2019

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Mezinárodní teritoriální studia

Studijní obor Mezinárodní vztahy – britská a americká studia

Bakalářská práce

**Analýza občanské války – případová studie jemenského
konfliktu**

Hana Šebestová

Vedoucí práce:

PhDr. Martina Ponížilová, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2019

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla velmi poděkovat své vedoucí bakalářské práce PhDr. Martině Ponížilové, Ph.D. za cenné rady, ochotu a trpělivost.

OBSAH

SEZNAM ZKRATEK.....	6
ÚVOD	7
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TEORETICKÝCH KONCEPTŮ	11
1.1 Definice války	11
1.2 Typologie válek.....	13
1.3 Typologie válek podle Correlates of War	15
1.4 Definice občanské války	16
1.5 Příčiny vzniku válek.....	18
1.6 Zapojení vnějších aktérů do občanské války	21
1.7 Dopady vnitrostátních konfliktů	23
2 OBČANSKÁ VÁLKA V JEMENU	30
2.1 Situace v Jemenu od sjednocení státu 1990 do intervence arabské koalice	30
2.2 Hlavní jemenští aktéři účastníci se války v Jemenu	32
2.3 Vstup koalice arabských států do konfliktu a role Íránu.....	36
2.4 Dopady konfliktu na ekonomickou, bezpečnostní, politickou a sociální situaci v Jemenu v letech 2014–2018	39
2.5 Dopady konfliktu na region Blízkého východu v letech 2014–2018	43
2.6 Snahy o řešení jemenského konfliktu	46
ZÁVĚR.....	50
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	52
RESUMÉ.....	67
PŘÍLOHY.....	68

SEZNAM ZKRATEK

AQAP	Al-Qaeda in the Arabian Peninsula
COW	Correlates of war
HIK	Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung
PRIO	Peace Research Institute Oslo
SIPRI	Stockholm International Peace Research Institute
UCDP	Uppsala Conflict Data Program

ÚVOD

V 2. polovině 20. století se zněkolikanásobil počet občanských válek a výrazně převýšil počet konfliktů mezistátních (Waisová 2003: 66). Od konce studené války se tedy pozornost teoretiků i praktiků oboru mezinárodních vztahů zaměřila právě na fenomén občanské války. Vnitrostátní konflikty zpravidla trvají déle¹ a zaznamenávají vyšší intenzitu než mezistátní války, a proto se výzkum soustředí hlavně na vliv domácích, regionálních i mezinárodních faktorů na vypuknutí, trvání a ukončení občanských válek (Woo 2017: 1). Naopak jen málo autorů se soustředí na jejich kategorizaci, a proto je problém v samotné definici, chápání a interpretaci občanských válek a sama vědecká komunita termín často používá pro všechny vnitrostátní konflikty bez rozdílu (Halvard Buhaug cit. dle Tomeš 2007: 113–114).

Jedním z případů současného vnitrostátního konfliktu je i probíhající válka v Jemenu, která si vysloužila přívlastek „zapomenutá“² (Lang 2018; ČT24 2018a). Nestabilita a chaos v tomto státu ležícím na jihu Arabského poloostrova trvá již několik desetiletí. Současné události mají nicméně svůj počátek v době arabského jara roku 2011, které vedlo i ke změně hlavy státu, kterou se roku 2012 stal Abd Rabú Mansúr Hádí. Proti jeho reformám se postavili Húthióvé, zajdovská odnož šíitského islámu ve většinově sunnitské jemenské společnosti. Těm se v září 2014 podařilo obsadit hlavní město Jemenské republiky San’á a prezident Hádí byl nucen odejít do exilu do Saúdské Arábie. V čele sunnitské frakce islámu na Blízkém východě stojí Saúdská Arábie. Naopak šíitská odnož je reprezentována hlavně Íránem. Právě tyto regionální mocnosti využily konflikt v jedné z nejchudších zemí arabského světa jako prostor pro zástupný konflikt (*proxy conflict*), když 25. března 2015 zahájila mezinárodní koalice vedená Saúdskou Arábií letecké útoky na pozice Húthiů v Jemenu. Tato koalice zároveň

---

1 Je třeba poznamenat, že každý konflikt se liší, a proto toto tvrzení samozřejmě neplatí vždy.

2 Termín „zapomenutá válka“ (*forgotten war*) je ve spojení s jemenským konfliktem hojně využíván v zahraničí, a to nejen autory zpravodajských platforem jako jsou např. britský *The Independent* (Sommerlad 2018), americké *ABC News* (McGarry 2018) nebo německý *Der Spiegel* (Ehlers 2018), ale je používán také třeba hnutím *Amnesty International* (2019).

získala podporu od západních zemí, a sice od Spojených států, Spojeného království a Francie. Ačkoli Senát USA v prosinci 2018 hlasoval pro ukončení podpory Rijádu v jemenském konfliktu, prezident Trump potvrdil, že Spojené státy budou v Jemenu i nadále aktivní, a to v rámci boje proti radikálnímu islámskému terorismu, jelikož na území operuje i Al-Káida (iRozhlas 2019).

Již jsem uvedla, že výzkum občanských válek se dostal do popředí po skončení bipolárního konfliktu v 90. letech minulého století. Dosavadní výzkumnou a badatelskou činnost není tudíž snadné v krátkosti představit. Oxford Economic Papers vydaly roku 1998 článek o ekonomických příčinách války Paula Colliera a Anke Hoefflera s názvem *On economic causes of civil war*. Tato autorská dvojice napsala na dané téma i další práce, například mimo jiné vyšel roku 2004 ve výše zmíněném periodiku důležitý článek s názvem *Greed and grievance in civil war*, který jsem použila i při psaní této práce. Dalším významným autorem je výše citovaný Halvard Buhaug, působící v Institutu pro výzkum míru v Oslu (PRIO), který se podílel například na spoluautorské publikaci *Inequality, Grievances, and Civil War* (2013) a samozřejmě je původcem mnoha článků vycházejících především v časopisech *Journal of Peace Research*, *Conflict Management and Peace Science*, *Journal of Conflict Resolution*, *International Studies Review*. Z těchto článků zmíním *Geography, Rebel Capability, and the Duration of Civil Conflict* (2009) a *Ethno-Nationalist Dyads and Civil War: A GIS-Based Analysis* (2009). Důležitá je i práce Jamese D. Fearona, například článek *Ethnicity, Insurgency, and Civil War* (2003, spoluautorem byl David Laitin) nebo Shayo Mosese, práce *Education, Militarism and Civil Wars* (2008). Z českých akademiků zabývajících se vnitrostátními konflikty zmíním autorskou dvojici Kristýna Binková a Josef Krahulec (2016) a jejich práci *Vznik, průběh a důsledky občanské války*.

Kromě samotných autorů bych na tomto místě ráda vyzdvihla projekt *Correlates of War*, který byl zahájen roku 1963 na Univerzitě v Michigenu politologem Davidem Singerem, a který zprostředkovává hlavně kvantitativní údaje týkající se válek. V rámci tohoto projektu publikuje i Meredith Reid

Sarkees, která se typologií válek zabývá například ve své práci *The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars* (2010) a také je spoluautorkou knih *Resort to War: 1816–2007* (2010) a *A Guide to Intra-state Wars: An Examination of Civil, Regional, and Intercommunal Wars, 1816–2014* (2015).

Tématem této bakalářské práce je „Analýza občanské války – případová studie jemenského konfliktu“, které jsem si zvolila primárně pro jeho aktuálnost. Dalším důvodem je i jeho rozsah a dopady. Přestože, jak jsem již zmínila výše, je situace v Jemenu zastíňována jinými konflikty, například válkou v Sýrii nebo událostmi na východní Ukrajině, „přerostla v nejhorší humanitární katastrofu současnosti“ (Lang 2018). Podle údajů OSN z března 2018 potřebuje až 75 % obyvatel, asi 22 milionů lidí, nějakou formu humanitární pomoci nebo ochrany (OSN 2018).

Cílem této práce je zjistit, jaké dopady měla občanská válka v Jemenu na samotný stát a na celý region Blízkého východu v letech 2014–2018, a vysvětlit, jak se konflikt proměňuje, jací aktéři se do jeho řešení zapojují a jaké nástroje řešení konfliktů k tomu používají. Práce tedy bude koncipována jako jednopřípadová studie občanské války, v jejímž rámci budu analyzovat průběh jemenské občanské války a snahy o jeho řešení. Zkoumané období jsem zvolila od září 2014, kdy húthíjští rebelové ovládli hlavní město San'á. Vzhledem k tomu, že konflikt stále probíhá, za závěrečný rok jsem zvolila rok 2018, konkrétně začátek prosince, kdy, jak zmiňuje Bethan McKernan (2018a), bylo po týdnu jednání ve Stockholmu za pomoci OSN dosaženo křehkého příměří, na které by měla dohlížet malá monitorovací mise OSN. Toto období jsem zvolila, aby byly výsledky práce co nejvíce aktuální.

Samotná práce se bude skládat ze dvou částí. V teoretické části práce se zaměřím na téma občanské války. Vymežím pojem občanská válka a odliším od jiných forem válek a organizovaného násilí. Budu se věnovat několika v literatuře zmiňovaným typům občanských válek a faktorům pokládaným za příčinu těchto konfliktů. V druhé, empirické části práce se již zaměřím na

konkrétní případ občanské války, a sice konflikt v Jemenu. Analyzuji příčiny vypuknutí občanské války v Jemenu. Dále se budu zabývat aktéry, kteří v konfliktu participují, a jejich rolí. Důležitým aspektem analýzy je samotný průběh jemenské války ve zkoumaném období a jeho prozatímní důsledky nejen na samotný stát, ale i na celý region. Následně se zaměřím na konflikt jako na projev soupeření mocností v regionu a součást boje sunnitské a šíitské odnože islámu. Dále zmíním, jací aktéři vyvíjejí snahu boje ukončit, jaké prostředky k tomu používají, a jak jsou ve své snaze úspěšní. V závěrečné části práce zrekapituluji hlavní poznatky práce, zhodnotím výsledky analýzy a naplnění cíle.

Na tomto místě bych ještě chtěla dodat, že Jemen se samozřejmě řadí mezi arabské země, a proto je třeba zmínit transkripci jmen z arabského písma do latinky. Transkripce jsou rozličné a „existuje několik systémů přepisu arabštiny do latinky“ (Müllerová – Müller 1980: 248). Využiji zjednodušený přepis arabských místních a osobních jmen a názvů a arabských pojmů do latinky. Při psaní této práce jsem se řídila podle platných Pravidel českého pravopisu (Šaur 2005: 163), která uvádějí, že při přepisu jmen mají znaky české abecedy přibližně vystihnout původní výslovnost daných jmen.

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍCH TEORETICKÝCH KONCEPTŮ

Tato kapitola je věnována teoretickému vymezení pojmu občanská válka. Nejprve definuji samotný pojem válka, poté války klasifikuji. Vzhledem k tomu, že neexistuje shoda na přesném vymezení občanské války mezi akademiky, v další podkapitole přiblížím nejpoužívanější definice. Následně se zaměřím především na jednotlivé typy občanských válek, na faktory jejich vzniku a dopady. V podkapitole 1.8. se podívám také na zapojení vnějších aktérů do vnitrostátních válek a ke konci kapitoly se budu v krátkosti věnovat studiu míru.

1.1 Definice války

Pro lepší pochopení fenoménu občanské války se na tomto místě nejprve zaměřím na samotný pojem „válka“. Občanská válka je samozřejmě vnímána jako jeden z typů války, a proto se nejprve blíže podívám na tento pojem. Nicméně ani na otázku „Co je chápáno pod pojmem *válka*?“ není jednoduchá odpověď, protože ani zde nenajdeme terminologickou shodu mezi autory. Fundamentálním dílem, které je i dnes zmiňováno mnoha akademiky, je určité práce *O válce* pruského stratéga a generála Carla von Clausewitze, napsaná již v roce 1832. Právě z této knihy pochází proslulé tvrzení, které říká, že „válka je pokračováním politiky jinými prostředky.“ Clausewitzova kniha se dnes rozhodně řadí mezi klasická díla realistické tradice v mezinárodních vztazích. Pokud tedy hledáme definici války u tohoto významného teoretika, pak narazíme na následující větu: „Válka je tedy akt násilí s cílem donutit protivníka, aby se podřídil naší vůli“ (Clausewitz 1996: 23). Clausewitzovo dílo má své příznivce, ale i kritiky a odpůrce. Oskar Krejčí (2011: 29) například polemizuje se spojením „pokračování politiky“ ve výše zmíněné definici a poukazuje na fakt, že zde můžeme získat pocit, že válečná aktivita politiku střídá, ale sama jí není. Sám tvrdí, že válka „politikou zůstává v tom nejvlastnějším slova smyslu: je bojem o moc“ (Ibid.: 29). Francouzský filozof Michel Foucault (2005: 31) zase slavnou tezi ve své přednášce z ledna 1976 otočil v tvrzení, že „politika je pokračování

války jinými prostředky“. Problémem Clausewitzova pojetí války může být jeho značná státocentričnost.

Obecně je termín „válka“ používán jako synonymum konfliktu mezi dvěma (či více) státními celky (Smolík 2014: 130). Podle definice Hedleyho Bulla je válka „organizované násilí vykonávané politickými jednotkami proti sobě navzájem³“ (Bull 1977: 178). Český politolog Krejčí zase uvádí, že „válka je dlouhodobým organizovaným fyzickým násilím mezi ozbrojeným skupinami, jehož cílem je buď úplná likvidace protivníka, nebo podlomení jeho vůle obhajovat své původní zájmy“ (Krejčí 2011: 31). Pokud hledáme stručnou definici, pak lze uvést, že válka je „organizovaný ozbrojený konflikt mezi státy (skupinami států), národy nebo společenskými skupinami (občanská válka)“ (Smolík 2014: 130). Stejně pojem chápe například i známý britský politolog Andrew Heywood (2002: 398), který tvrdí, že „[v]álka (*war*) je stav otevřeného ozbrojeného konfliktu mezi dvěma nebo více stranami (obvykle státy). Slovo válka se užívá rovněž metaforicky, například v případě ‚studené války‘ nebo ‚obchodní války‘“. U této definice je jasně patrný důraz na roli státu, respektive ozbrojené složky vlády, což se může jevit problematicky, protože v současnosti je pojem „válka“ často používán i akademiky pro označení ozbrojeného konfliktu nestátních aktérů (v projektu *Correlates of War* jsou tyto konflikty označovány jako *non-state wars*⁴). Role státu je zdůrazněna například i v rezoluci přijaté roku 1974 Valným shromážděním OSN s názvem *Definice agrese*⁵, kde je, jak název napovídá, vymezen ne pojem „válka“, ale podobný termín, a sice mezistátní agrese (*aggression*), která „zahrnuje mj. vpád ozbrojených sil na území cizího státu, bombardování cizího území nebo námořní blokádu“ (OSN 1974). Co se

---

3 Originální znění: „War is organised violence carried on by political units against each other.“

4 Tento termín je běžně používán jak na stránkách projektu (*Correlates of War* 2019), tak s ním operují i autoři publikující právě v rámci projektu (např. Sarkees 2010).

5 V článku 1 rezoluce se uvádí, že „[a]grese je použití ozbrojené síly státu proti svrchovanosti, územní celistvosti nebo politické nezávislosti jiného státu nebo jakékoli jiné jednání neslučitelné s Chartou Organizace spojených národů“ (OSN 1974). Originální znění definice: “Aggression is the use of armed force by a State against the sovereignty, territorial integrity or political independence of another State, or in any other manner inconsistent with the Charter of the United Nations, as set out in this Definition.“

týče pojmu „válka“ ráda bych ještě dodala, že Charta OSN z roku 1945 ve druhém článku a čtvrtém odstavci jasně zakazuje použití síly nebo hrozby silou, ale nikde v dokumentu není použit termín „válka“, respektive „útočná válka“ (OSN 1945: 5).

1.2 Typologie válek

Klasifikovat války můžeme mnoha způsoby. Podle cílů a také postupů vedení války můžeme například rozlišovat války totální⁶ a omezené s tím, že existuje trojí omezení: v zaměření a cílech, dále pak v používaných prostředcích a v rozsahu (Heinz Kozak cit. dle Řezanková 1999: 105). Toto rozlišení může být poněkud zavádějící, protože zatímco jedna strana konfliktu může chápat válku jako boj o vlastní přežití a využít tedy totálního nasazení, druhá strana konfliktu na válku může pohlížet jako na konflikt omezený. Kozak dále rozlišuje čtyři typy válek: (1) mezi státy; (2) uvnitř státu; (3) regionální; (4) světové (Ibid.: 105). Vedle totální a omezené války můžeme nicméně narazit ještě na zvláštní vizi omezené války, a sice omezenou jadernou válku⁷, která má mít hlavně odstrašující hodnotu (Krejčí 2011: 64).

Waisová (2011) klasifikuje konflikty do tří kategorií: (1) podle „umístění“ konfliktu v mezinárodním systému; (2) podle použitých prostředků v konfliktu a (3) podle příčin. Mluvíme-li o vymezení podle „umístění“ konfliktu v mezinárodním systému, dostaneme se ke třem druhům konfliktů, a to s využitím tzv. hladin analýzy (Waisová 2011: 41–42). Jedná se o systémový konflikt (např. 1. a 2. světová válka), mezinárodní konflikt (podle druhé analytické hladiny jde o konflikt mezi jednotkami, tedy státy) a vnitrostátní konflikt (proti vládě státu zde bojuje opozice či nevládní skupina) (Ibid.: 41–42). Dále tedy můžeme specifikovat konflikty podle použitých prostředků. Při řešení

---

⁶ Totální válkou (někdy také autoři zmiňují pojem absolutní válka) je myšlena taková válka, v níž dojde k nasazení nejen všech materiálních zdrojů, ale i zdrojů lidských.

⁷ Kozak s tímto termínem například nepracuje a tvrdí, že v době jaderných zbraní musí být všechny války omezené (Kozak cit. dle Řezanková 1999: 105).

konfliktu mohou být využity násilné a nenásilné prostředky, a proto i konflikty v této kategorii rozdělujeme na násilné a nenásilné (Ibid.: 44). Pokud specifikujeme konflikty podle příčin, pak můžeme hovořit o konfliktech teritoriálních, které jsou vedeny o území, dále o mocensko-politických konfliktech, ve kterých jde o zisk či udržení moci, o boji za nezávislost, ideologických konfliktech a ekonomických konfliktech, ve kterých jde stranám sporu o zdroje (Ibid.: 45). K ideologickým konfliktům bychom v tomto případě mohli zařadit i konflikty týkající se náboženství (Ibid.: 45).

Jiná klasifikace rozlišuje války podle stupně intenzity. V tomto případě můžeme rozlišovat mezi méně závažným ozbrojeným konfliktem (*minor armed conflict*) a válkou (UCDP 2019). Méně závažný ozbrojený konflikt charakterizuje minimálně 25, ale méně než 1 000 bojových obětí během jednoho roku konfliktu (Ibid.). Války vyžadují minimálně 1 000 bojových obětí v průběhu jednoho roku konfliktu (UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset 2017: 9).

Pro samotný popis války slouží mnoho nejrůznějších adjektiv, a poté mluvíme například o válkách politických, omezených, totálních, občanských, světových, partyzánských, hybridních, konvenčních, jaderných atd. Definici „politické války“ nám může poskytnout například Heidelberský institut pro mezinárodní výzkum konfliktů, který tvrdí, že jde o poziční rozdíl⁸ (*positional difference*) mezi nejméně dvěma přímo zapojenými hráči, týkající se hodnot významných pro společnost (HIIK 2018). HIIK zároveň rozlišuje pět stupňů⁹ intenzity konfliktu a samotná válka (*war*) je vzhledem k násilnosti a intenzitě konfliktu až na pátém místě, tedy její intenzita je největší (Ibid.).

Na konci této podkapitoly bych ještě chtěla zmínit ideu tzv. spravedlivé války, která se vyznačuje limitací násilí. Spravedlivá válka „vyžaduje proporcionalitu, zakazuje zabíjení civilistů a příkazuje neničit nevojenské cíle“ (Ibid.: 85). Regulace násilí samozřejmě není snadná, ale současné právní pojetí

---

8 Pozičním rozdílem je zde myšlena rozdílnost, respektive neslučitelnost myšlenek a přesvědčení.

9 Před válkou (*war*) se jedná o spor (*dispute*), nenásilná krize (*non-violent crisis*), násilná krize (*violent crisis*) a limitovaná válka (*limited war*).

války vychází z Charty OSN. Od roku 1945 je tedy právo na válku (*jus ad bellum*) omezeno pouze na dvě konkrétní situace: (1) sebeobrana; (2) naplňování rozhodnutí Rady bezpečnosti OSN.

1.3 Typologie válek podle Correlates of War

V roce 1972 publikovali v knize *The Wages of War 1816-1965: A Statistical Handbook* J. David Singer a Mel Small klasifikaci, v níž rozlišovali dva typy mezinárodních válek, mezistátní (*inter-state*) a extrasystémovou (*extra-systematic*) (Singer – Small cit. dle Sarkees 2010: 2–3). O deset let později vyšla kniha *Resort to Arms: International and Civil War, 1816-1980*, která obsahovala data týkající se třetího typu válek v klasifikaci, válek občanských (*civil wars*).

Pokud tedy shrneme tuto původní tradiční typologii válek podle COW, pak šlo o dělení na: (1) mezinárodní války (*international wars*) a (2) občanské války (*civil wars*), kde se mezi mezinárodními válkami rozlišovaly války mezistátní a extrasystémové (které byly dále rozděleny na koloniální [*colonial*] a imperiální [*imperial*] (Sarkees 2010: 10). Nicméně s nárůstem významu nestátních entit bylo třeba klasifikaci upravit.

Rozšířená typologie rozlišuje celkem devět typů válek rozdělených ve čtyřech kategoriích. Jedná se dle Sarkees (2010) o:

- (1) mezistátní války (*inter-state wars*) odehrávající se mezi členy mezinárodního systému, státy, kdy při bojích padne každý rok více než 1 000 lidí;
- (2) mimostátní války (*extra-state wars*, původně *extra-systematic wars*), které jsou vedeny členem mezinárodního systému a entitou, která členem tohoto systému není a počet obětí ročně musí opět dosahovat hranice 1 000, dále se dělí na války koloniální (*colonial wars*), kdy proti členovi mez. systému stojí bývalá kolonie, závislé území nebo protektorát, který je tvořen etnicky nesourodou společností a nachází se daleko od zmíněného člena systému a války imperiální (*imperial wars*), kde se protivníkem státu stává dříve nezávislá politická entita, které se nepodařilo si svou nezávislost udržet;

(3) vnitrostátní války (*intra-state wars*), ve kterých proti sobě bojují skupiny uvnitř státu a dále je dělíme na války občanské (*civil wars*), ve kterých bojují ozbrojené složky vlády státu proti opozičním entitám (bližší vymezení viz kapitola 1.4) buď kvůli centrální kontrole nad státem nebo kvůli lokálním záležitostem a sporům, regionální vnitrostátní konflikty (*regional internal conflicts*), kdy jde o boj nejméně dvou skupin uvnitř státu, z nichž jednu tvoří ozbrojené složky lokální nebo regionální vlády (ne národní) a interkomunální konflikty (*inter-communal conflicts*), kdy boje probíhají mezi nejméně dvěma skupinami uvnitř státu, ale žádná ze stran nezahrnuje státní ozbrojené složky;

(4) nestátní války (*non-state wars*), které jsou vedeny aktéry, kteří nejsou členy systému. Tyto války se odehrávají za hranicemi státu, a to buď na nestátním území, kdy jde obecně o boje na území autonomních entit nebo oblasti před formováním státu nebo takzvaně přes hranice státu, kdy mezi sebou válčí nejméně dvě nestátní entity na uvnitř dvou a více států.

1.4 Definice občanské války

Jak jsem již zmínila dříve, problémem vymezení občanské války je značné množství definic, která jsou často v nesouladu a také se nezřídka mohou jevit vágně a neuchopitelně. Šárka Waisová (2003: 66) například uvádí, že jde o konflikty, „v nichž se potýkají nevládní či opoziční skupiny nebo hnutí s vládou státu či ostatními skupinami, přičemž do konfliktu není zapojena žádná vnější síla.“ Je otázkou, zda lze v současném globalizovaném světě nalézt vnitrostátní konflikt, který není žádným způsobem mezinárodně propojen. Často jsou do definic občanských válek zapojeny kvantitativní údaje, přičemž nejčastěji je zmiňována intenzita války vyjádřena počtem mrtvých obětí¹⁰.

Projekt *Correlates of War* pracuje se čtyřmi kritérii, která musí být splněna, abychom mohli konflikt označit za občanskou válku. Ve své práci je

---

10 Jiří Tomeš v této souvislosti používá výraz „bojové oběti“ (*battle-deaths*), které definuje jako oběti přímých bojových akcí a jde o oběti všech stran konfliktu (vlády, opozice, civilistů), ale zároveň se sem nezapočítávají oběti např. etnických čistek nebo také zemřelí v uprchlických táborech (Tomeš 2007: 88).

shrnuje i Meredith R. Sarkees (2010: 5) a jde tedy o následující podmínky: zahrnutí interních vojenských akcí (tedy bojů uvnitř zasaženého státu), aktivní participace ozbrojených složek státu (státní moci/vlády) v konfliktu, efektivní odpor obou stran konfliktu vůči sobě navzájem, minimálně 1 000 bojových obětí během každého roku trvání války. K tomuto vymezení se přikláním nejvíce, a proto právě s touto definicí budu při psaní pracovat.

Profesor Patrick Regan definuje vnitrostátní konflikty (*intra-state conflicts*) jako „trvalý, ozbrojený boj mezi skupinami uvnitř státu, ve kterém došlo k nejméně dvou stem úmrtím¹¹“ (Regan cit. dle Elbadawi – Sambanis 2000: 9). Takovýmto snížením hranice úmrtí z 1 000 na 200 by poté do kategorie vnitrostátních konfliktů mohly spadat i demonstrace, veřejné nepokoje nebo puče (Ibid.: 9).

Jako další uvedu definici, která vznikla spoluprací dvou významných institucí na poli bezpečnostních studií, a sice Peace Research Institute Oslo (PRIO) a Uppsala Conflict Data Program (UCDP), kterou ve své práci shrnuje Themnér 2017: 1). Podle ní má občanský konflikt splňovat následující kritéria: původcem neslučitelných zájmů je vláda, ozbrojenou sílu využívají obě soupeřící strany, alespoň jedna ze zmíněných stran reprezentuje vládu státu, použití ozbrojené síly zapříčiní minimálně 25 bojových obětí ročně.

Pokud se podíváme na definice COW a PRIO/UCDP, zjistíme, že nemusí dostatečně reflektovat skutečnost, vzhledem k tomu, že operují jen s počty bojových obětí, ke kterým, jak již bylo zmíněno, nepatří například lidé, kteří zemřeli v etnických čistkách.

Zmíněná hranice 1 000 obětí je při definici občanské války rozšířená a operuje s ní i dvojice Doyle a Sambanis (2000: 783). Jejich kritéria tedy jsou: (1) 1 000 obětí celkem v každém roce války; (2) zpochybnění suverenity mezinárodně uznávaného státu; (3) ke střetům dochází uvnitř státu; (4) stát se války účastní jako hlavní bojující strana; (5) zahrnuje rebely se schopností upevňovat organizovanou ozbrojenou opozice proti vládě a (6) zainteresované

---

11 Originální znění: “ [...] armed, sustained combat between groups within state boundaries in which there are at least 200 fatalities.”

strany mají za cíl i po skončení války působit v rámci té samé politické jednotky (toho stejného státu) (Ibid.: 783).

S další definicí přišel kanadský projekt *Ploughshares*, který také operuje s hranicí 1 000 obětí konfliktu (ve kterém jako alespoň jedna ze stran samozřejmě figurují ozbrojené složky státu), ale tento počet se může vztahovat k celé době trvání konfliktu (Ploughshares 2018).

Již jsem zmínila dělení občanských válek podle COW. Jde v nich především o důvod vypuknutí konfliktu a konkrétně buď o získání kontroly nad státem nebo v druhém případě o nějaký lokální spor.

James Fearon (2004: 277) zase rozlišuje dva typy válek, a to podle délky jejich trvání. Jsou jimi krátké občanské války a dlouhé občanské války. Krátké občanské války dále dělí na tři typy: občanské války vyplývající z pokusů o puč a lidových revolucí, antikoloniální války a války plynoucí z rozpadu Sovětského svazu a Jugoslávie (Ibid.: 277). Dlouhé občanské války poté rozlišuje na války mezi etnickými menšinami na okraji a migranty dominantní etnické skupiny, kteří jsou podporováni státem a války, v nichž má povstalecká skupina přístup ke zdrojům (například díky pašování zboží, jakým jsou diamanty, opium atd.) (Ibid.: 277).

Dále nalezneme rozdělení válek na etnické (které jsou vedeny za identitu) a revoluční (Sambanis 2001: 259). Etnickou válkou je zde myšlena válka mezi etnickými skupinami, které jsou v konfliktu kvůli mocenským vztahům mezi těmito skupinami a státem (Ibid.: 261). Mezi revoluční války jsou zahrnuty například války, které vypukly za účelem převzetí moci novou elitní skupinou nebo je jejich účelem získání kontroly nad územím s nerostným bohatstvím (Ibid.:261). Etnické a revoluční války se od sebe odlišují rolí, jakou hraje etnicita, coby příčina vypuknutí konfliktu.

1.5 Příčiny vzniku válek

Značná část studia válek se zaměřuje právě na příčiny jejich vzniku. Znat příčiny konfliktu je předpokladem pro jeho pochopení, vysvětlení a řešení. Zájem

o toto téma vzrostl po konci studené války. Studená válka (ale i jiné konflikty 20. století) byla vedena na bázi ideologických příčin – boj komunismu a liberální demokracie, dvou velkých ideologií (Tomeš 2007: 114). Tyto příčiny byly po jejím skončení upozaděny a do popředí se dostaly nové, přizemnější motivy, a to především ty ekonomické.

Autoři knihy *Civil Wars, Insecurity and Intervention* uvádějí celkem pět předpokladů, které jsou-li splněny, zvyšují pravděpodobnost vypuknutí občanské války. Jedná se o: (1) rozpad vlády, který vyvolává nejistotu uvnitř společnosti; (2) geografickou izolaci (v důsledku náhlé teritoriální změny se může například etnická menšinová skupina cítit v ohrožení); (3) požadavek změny dělby moci; (4) nerovnou distribuci ekonomických zdrojů a (5) nucené nebo dobrovolné odzbrojení (bývalí vojáci se tímto krokem mohou cítit oslabení) (Barbara Walter a Jack Snyder cit. dle Kubata 2007: 87–88).

Jinak dělí faktory P. S. Douma (2003), který je zařadil do tří skupin: (1) politické, respektive politicko-vojenské, kdy mluví například o demokratizaci společnosti; (2) sociálně ekonomické, u kterých zmiňuje například pocit nespravedlnosti z nerovnoměrně rozděleného bohatství; (3) vnější, kde zdůrazňuje vměšování vlád západních států do politiky jiných států.

Jiří Tomeš (2007: 102–113) pracuje s pěti typy faktorů: kulturními (etnické a náboženské), ekonomickými, politickými, geografickými a geopolitickými. Kulturní faktor zahrnuje touhu po etnické emancipaci a také nesnášenlivost, která může vyplynout z náboženské neslučitelnosti. Pokud dojde ke střetu skupin odlišných jak v náboženství, tak v etnicitě, pak je téměř nemožné najít kompromisní řešení a tyto spory jsou vytrvalé¹². Při etnické¹³ diverzitě ve státech se riziko vypuknutí občanské války vždy zvyšuje¹⁴ (Sambanis 2001).

---

12 V této souvislosti se jako příklad takového sporu nejvíce nabízí boj Židů a muslimských Palestinců.

13 Je třeba dodat, že Sambanis (2001: 266) ve svém článku sám zmiňuje, že pojem „eticita“ zde používá komplexněji než jiní autoři, kdy v něm zahrnuje rasovou, jazykovou i náboženskou heterogenitu.

14 Jsou akademici, kteří se s tímto názorem neztotožňují. Například autorská dvojice Collier a Hoefflerová (2004: 581) tvrdí, že v maximálně etnicky frakcionalizované společnosti je riziko konfliktu jen ze čtvrtiny tak velké, jako v případě společností homogenních. Pokud ve společnosti existuje velká

Etnické skupiny mají totiž velmi často odlišnou a zároveň neslučitelnou představu o identitě, hranicích a občanství. Fearon a Laitin (2000: 874) ale například tvrdí, že „etnické násilí“ (*ethnic violence*) může být jen zástěrkou skutečné motivace (drancování, pokus o zisk půdy, osobní msta).

Ekonomické faktory jsou některými autory považovány za hlavní příčiny občanských válek, a i proto slouží jako dlouhodobý směr jejich bádání. Mezi takové autory dozajista patří i již zmínění Paul Collier a Anke Hoefflerová (2004), kteří zdůrazňují ziskuchtivost (*greed*) a pocit křivdy (*grievance*). Nicméně upozorňují, že může dojít k mispercepci „pocitu křivdy¹⁵“, neboť ten může sloužit pouze k zakrytí skutečných, ekonomických, cílů (Ibid.). Ekonomické faktory hrají totiž signifikantnější roli (Collier 1999: 14). Riziko konfliktu dále navyšuje proveditelnost (*feasibility*) predace (*predation*) vzhledem k tomu, že vždy budou lidé toužící po moci (Collier 2000: 4). Podoba ekonomiky může tedy velmi jednoduše přispět k vypuknutí občanské války. Pokud například tvoří přibližně čtvrtinu HDP státu export přírodních zdrojů, pak je riziko občanského konfliktu velmi naléhavé (Collier 2000: 16). V takové situaci se může zformovat povstalecká skupina, která chce tyto zdroje ovládnout. Pokud je úspěšná, může svou další činnost financovat právě zisky z prodeje ukořistěných zdrojů. Ke snížení tohoto rizika je tedy žádoucí, aby vláda diverzifikovala ekonomiku od závislosti na primárních komoditách (Ibid.: 16).

Dále je třeba brát v potaz faktory politické. Takovým faktorem může být například charakter politického režimu státu, který souvisí s mírou svobody a není překvapující, že autoritativní režimy jsou ke konfliktům náchylnější než ty demokratické (Tomeš 2007: 108). Riziko války je závislé také na síle, respektive slabosti státní moci. Mnoho vnitrostátních válek a povstání (hlavně v afrických státech) po konci studené války začalo jako důsledek kolapsu státních institucí (Reno 2002: 584).

---

etnická diverzita, pak se stává problémem vybudovat soudržnou a funkční povstaleckou armádu (Collier – Hoeffler 2004: 570).

15 K „pocitu křivdy“ podle autorů vede vysoká nerovnost, nedostatek politických práv nebo etnické a náboženské dělení společnosti (Collier – Hoeffler 2004: 563).

Je nabíledni, že vypuknutí vnitrostátního konfliktu může ovlivnit poloha státu a s ní související přístup k surovinovým zdrojům, a proto se nyní blíže podíváme na faktory geografické. Výzkumník *Worldwatch Institute* Michael Renner (2002) se zaměřuje na spojitost mezi vypuknutím konfliktu a množstvím přírodních zdrojů, kterým zasažený stát disponuje. Velké těžební a ropné společnosti často zabaví pozemky místním lidem v regionech, kde se ony přírodní zdroje nachází, a to bez náležité kompenzace. Tyto firmy poté navíc svou činností mohou v regionu způsobit těžké environmentální problémy, ať už se jedná například o otravu pitné vody nebo poničení orné půdy (Renner 2002: 39–41). V těchto případech je možnost vytvoření separatistického hnutí, které bude motivováno touhou spravovat surovinové zdroje nezávisle a jako příklad zde autor uvádí případ indonéského Ačehu. Dalším faktorem může být rozmístění obyvatelstva ve státě. Pokud je populace na území státu značně rozptýlena, pak je riziko konfliktu mnohem vyšší (asi 37 %) než u států s koncentrovanou populací (Collier – Hoeffler 2004: 581). Dalším faktorem mohou být diaspory¹⁶, které podporují alespoň jednu ze stran konfliktu a pro rebely jsou často důležitým zdrojem financí (Ibid.: 568). Nakonec zmíním ještě demografický faktor, a sice rychlý populační růst, který může vést k omezení ekonomického rozvoje, a tím se riziko konfliktu opět zvyšuje (Tomeš 2007: 111).

1.6 Zapojení vnějších aktérů do občanské války

Vstup vnějšího aktéra do občanské války nebývá ničím neobvyklým. Ze 138¹⁷ vnitrostátních konfliktů, které vypukly mezi 2. světovou válkou a polovinou 90. let, 62 % zahrnovalo intervenci třetí strany, a to buď ekonomickou nebo vojenskou (Balch-Lindsay – Enterline 2000: 616). V případě vojenské intervence třetí strany (tedy přímého zapojení do války) již nemluvíme o

---

16 V citovaném článku autoři jako příklad uvádějí finanční podporu, které se dostávalo Tamilským tygrům na Srí Lanku od Tamilů žijících v severní Americe.

17 S tímto počtem pracuje Patrick M. Regan v článku *Conditions of Successful Third-Party Intervention in Intrastate Conflicts* publikovaném roku 1996, tudíž zde jde o hodnotu od konce 2. světové války do poloviny 90. let 20. století.

občanské válce, ale o vnitrostátním konfliktu se zahraniční účastí. Pro určení typu konfliktu je tedy důležité, zda se jedná o účast přímou či nepřímou. Přímou účastí je již zmíněná vojenská intervence zahraničního aktéra. Nepřímou podporou můžeme nazývat poskytování financí, materiálu, zbraní i dalšího vojenského vybavení, výcvik vojáků na svém území a tak dále. Otázkou je, co vede vnějšího aktéra k zapojení se do občanské války v jiném státě. V ideálním případě by třetí strana měla zasahovat s cílem zkrátit dobu trvání občanské války, eliminovat násilí páchané na civilním obyvatelstvu a zajistit jeho základní potřeby. Úmysly vnějšího aktéra ale nemusí být nutně nezištné. Navíc třetí strana nemusí podporovat vládu s cílem zajistit návrat k *statu quo ante bellum*, naopak může poskytnout vojenské či ekonomické zdroje opozici, respektive rebelům.

Velkou otázkou stále zůstává, zda je ospravedlnitelné narušit suverenitu státu a intervenovat v konfliktu na straně nestátních aktérů, pokud dochází k porušování lidských práv a vláda používá násilí proti obyvatelům. Pokud vnější aktér intervenuje na straně vlády, respektive s jejím souhlasem suverenitu neporušuje. Vlády států podepisují mezinárodní smlouvy, v nichž se zavazují k ochraně lidských práv, ale současně platí zásady státní svrchovanosti a nevměšování se do vnitřních záležitostí států. Můžeme se setkat s názorem, že zásahy vnějších aktérů do vnitrostátních konfliktů pod nálepkou „humanitární intervence“, a třeba i s mandátem od Rady bezpečnosti OSN, které hlásají, že mají odpovědnost chránit¹⁸ (*responsibility to protect*) nevinné civilisty, jsou jen jakýmsi „trojským koněm“ velkých mocností, které morálními důvody ospravedlňují skutečný cíl intervence, kterým může být snaha získat nové území, geostrategickou výhodu nebo kontrolu nad přírodními zdroji zasaženého státu (Global Policy Forum 2019). Samozřejmě je intervence s mandátem od Rady

---

18 Každý stát má povinnost chránit své obyvatelstvo před etnickými zločiny, genocidou, válečnými zločiny a zločiny proti lidskosti. „Odpovědnost chránit (*Responsibility to Protect, RtoP*) stanovuje, že mezinárodní společenství by mělo pomáhat státům dostát své odpovědnosti chránit, a pokud některý stát viditelně selže v plnění této odpovědnosti, protože nemůže, nebo nechce, mělo by mezinárodní společenství učinit kroky v souladu s Chartou OSN, aby sjednalo nápravu“ (Ministerstvo zahraničních věcí České republiky 2012).

bezpečnosti OSN legální, ale právě její legitimita se může stát otázkou. Humanitární intervence vyvolávají debaty nejen mezi odborníky, ale i u široké veřejnosti. Pokud autority státu potlačují základní práva svého obyvatelstva, dochází k protiprávním perzekucím nebo nedokáží zajistit obyvatelstvu ani dostatek potravin a přístup k vodě má jiný stát právo zasáhnout a intervenovat? A jde vůbec o humanitární pomoc nebo o pragmatický kalkul intervenujícího státu? Zajišťují takové intervence skutečně globální stabilitu, jak je často prezentováno veřejnosti intervenujících států nebo jde jen o druh západního imperialismu a útok na suverenitu státu? Právě tyto otázky jsou zdrojem rozporů. Navíc nelze popřít, že i přes dobré úmysly intervenujícího státu dochází při takovéto akci k prohlubování nestability, okupaci a smrti nevinných civilistů. Kromě toho je státní suverenita hodnotou, která by se měla respektovat. Na druhou stranu základní lidská práva jsou něčím, co se státy OSN dohodly chránit, navíc chránit životy nevinných lidí je morálně správné.

Jiným typem intervence jsou mírové mise OSN (peacekeepingové mise). U původní generace těchto misí (mezi 50. a 80./90. léty) byl základní podmínkou pro vznik takové mise souhlas států, na jejichž území má plánovaná mise probíhat. V současné době musí kromě území působnosti a také financování mít každá takováto mise mandát, který „udává její pravomoci, povinnosti a také dobu působnosti“ (Melicharová 2013: 2).

1.7 Dopady vnitrostátních konfliktů

Každá válka sebou nese dalekosáhlejší důsledky a problémy než „jen“ zabíjení na bojovém poli. Ozbrojené konflikty často vedou k vysoké migraci obyvatelstva, a tím vyvstává dlouhodobý problém uprchlictví. Cílem útoků se často stávají školy, nemocnice a také infrastruktura. Navíc je zdravotnický materiál používán hlavně pro potřeby armády. Politické, ekonomické i sociální instituce státu mohou být nenávratně zničeny. Následky válek, hlavně vnitrostátních, mají velmi negativní dopad na vývoj postiženého státu.

Faktem je, že země zasažená vnitrostátním konfliktem má podle statistik mnohem vyšší kojeneckou úmrtnost, která je nepřímým důsledkem války (Gates et al. 2015a). Například v průměrné zemi, která má 10 milionů obyvatel zemře na každé dítě, které je obětí konfliktu, i jeden kojeneček (Ibid.). Pravdou ovšem je, že úmrtnost závisí na délce konfliktu. Pokud si jako ukázkou vezmeme pět let trvající válku, pak kojenecká úmrtnost podle studií vzroste o celých 13 % a ještě dalších pět let po konfliktu bude 11 % nad obvyklou hranicí (Collier et al. 2003: 23–24). Kojenecká úmrtnost a vůbec zdraví dětí souvisí s Rozvojovými cíli tisíciletí¹⁹ (*Millennium Development Goals, MDG*). Konflikty mají negativní dopady právě na indikátory MDG. Výzkumníci SIPRI například zjišťovali dopady středně závažného konfliktu (*conflict of median severity*, 2 500 bojových úmrtí v pěti letech konfliktu) na stanovené indikátory. Zjistili například, že v takovém konfliktu se zvýšil počet obyvatel trpících podvýživou o 3,3 % (v zemi s 10 miliony obyvatel bychom se tedy bavili o počtu 330 000 podvyživených). Tyto údaje korespondují s faktem, že konflikt zvyšuje chudobu postižené země. Podle zveřejněných údajů v takovém konfliktu také klesá HDP na hlavu, a to v průměru o 15 %. Pokud obecně vypukne v zemi konflikt, pak HDP prudce klesá, zatímco pokud by konflikt nenastal, HDP by v té samé zemi rostlo (Gates et al. 2015b). Problémem je i to, že trend klesajícího HDP přetrvává často i dlouhou dobu po ukončení konfliktu.

Vnitrostátní konflikty ovlivňují i úroveň vzdělávání daného státu. Podle organizace UNICEF (2019) v oblastech zasažených válkou téměř tři z deseti dospívajících neumějí ani číst ani psát. To samozřejmě není dáno jen skutečností, že školy se mohou velmi snadno stát cílem útoku. Dlouhá cesta do školy se může stát místem útoku. V zemích, kde probíhají boje přestane až 33 % dívek a 24 %

---

19 V září 2000 podepsalo 189 zemí deklaraci OSN, v níž se zavázaly k snaze vymýtit extrémní chudobu do roku 2015. Jako prostředek k dosažení tohoto cíle byly stanoveny Rozvojové cíle tisíciletí, který obsahoval 8 cílů, 21 plánů a 60 indikátorů pro měření pokroku mezi lety 1990–2015 (UNICEF 2014). Mezi cíle patří: vymýcení extrémní chudoby a hladu, dosáhnout základního vzdělání pro všechny, podporovat rovnost pohlaví a posílení role žen, snížit dětskou úmrtnost, zlepšit zdraví matek, bojovat proti HIV/AIDS, malárii a dalším nemocem, zajistit udržitelný rozvoj životního prostředí a vytvořit světové partnerství pro rozvoj (Ibid.).

chlapců do školy docházet dříve, než získá nejzákladnější znalosti (Ibid.). I tato čísla jsou zárodkem dalších problémů, které se díky nedostatečnému vzdělání obyvatel v budoucnu mohou projevit. Pokud jsou ohroženy děti a jejich vzdělání, je ohrožen i budoucí rozvoj ekonomiky a společnosti.

Chudoba, dětská úmrtnost, nesnadný přístup ke vzdělání to vše sebou tedy konflikt pro děti přináší. Ale je tady i další důležitý faktor – přístup k pitné vodě. Nedostatečný přístup k čisté vodě ohrožuje všechny body MDG. Hrozbou nejen pro děti se stávají i nemoci z vody a z průjmového onemocnění se snadno stane smrtelná choroba. Dlouhotrvající nedostatek pitné vody může stát také za celoživotním poškozením mozku. Právě nedostatek vody, potažmo přístup k ní je často příčinou konfliktů (Kotasová 2012: 4), a nemusí jít pouze o mezistátní konflikty, kdy mezi sebou státy soupeří o nedostatečnou surovinu, ale může se jednat o soupeření skupin uvnitř státu.

Vnitrostátní konflikty mají tedy nezměrný dopad hlavně na civilní obyvatelstvo státu. Životy civilistů i po skončení konfliktu může ohrozit zbraň, jejíž používání ve válce není ničím novým – nemocí. Například znásilňování civilistů vojáky nakaženými HIV bylo používáno jako systematický nástroj vedení války v konfliktech v afrických zemích (Libérie, Rwanda, Mosambik) (Ibid.: 28). Znásilňování má také dopady na psychické zdraví člověka, a proto se stalo i nástrojem podlomení morálky nepřátelské strany a demonstrace moci.

Dalších důsledků bychom jistě našli bezpočet. Přirozeně má občanská válka často negativní dopad na psychické zdraví jak civilního obyvatelstva, tak vojáků. Zapojení bývalých bojovníků do běžného poválečného života je další komplikací, protože občanská válka je často vnímána jako výsledek rozštěpení společnosti na frakce, což vede k jejímu rozkladu. Proto bývá součástí postkonfliktní rekonstrukce státu nejen demobilizace a odzbrojení společnosti, ale i snaha o usmíření. Není jasné, jak sociální integraci definovat, nebo jak jí dosáhnout v praxi, nicméně jedním z možných výkladů je zajištění stejné příležitosti pro všechny (Hazen nedatováno). Navíc i po skončení války přetrvává napětí mezi bývalými bojovníky a „nebojovníky“. Během občanských válek,

keré vypukly v etnicky a nábožensky polarizovaných společnostech, je častým jevem protirasová rétorika jednotlivých stran namířená vůči nepříteli, která společnost dále štěpí na osu „my“ versus „oni“. A toto štěpení přetrvává i po válce. Jiným „dědictvím“ války, které ohrožuje jak zdraví obyvatelstva, tak ekonomiku státu jsou nášlapné miny. Ty jsou největším rizikem především pro děti, u kterých je větší šance, že na následky zranění způsobených nášlapnou minou zemřou. Podle organizace UNICEF (1996) může být mina po jejím položení až padesát let aktivní. Pokud jde o ekonomickou stránku věci, pak přítomnost nášlapných min znemožňuje využívání polí a orné půdy zemědělcům. Nedostatek zemědělské půdy vede k závislosti zasažené země na zahraniční potravinové pomoci. Ottawská úmluva²⁰ tento problém minimalizovala, ale o úplné eliminaci nášlapných min nemůže být řeč. Strany konfliktů v některých státech nášlapné miny stále používají (příkladem může být i Jemen). V zemích, kde již boje neprobíhají se zase miny mohly stát dědictvím války. Vyčistit zemi od nášlapných min je nejenom velmi pracné, ale zároveň i enormně finančně náročné, což může proces především v chudých zemích výrazně zkomplikovat.

Samostatnou kapitolu by mohly tvořit ekonomické důsledky občanských válek. Za nejzřejmějšími ztrátami stojí samotné zničení infrastruktury, čímž jsou z provozu vyřazeny silnice, letiště, mosty, přístavy atd. (Collier et al. 2003: 14). Infrastruktura je důležitým determinantem ekonomického růstu země (Canning 1998: 529), a proto se často stává cílem útoků rebelů. Zničení infrastruktury vede k přerušení obchodu. Kromě toho se vláda v takové situaci potýká obecně s problémem zásobování země a distribucí veřejných služeb civilnímu obyvatelstvu. Také může být znemožněna distribuce humanitární pomoci v postiženém státě. S ekonomikou samozřejmě souvisí i migrace obyvatel, kteří odcházejí kvůli hrozbě násilí do zahraničí, a dále zvýšená kriminalita. Emigrace obyvatelstva znamená odliv pracovní síly, a to často dlouhodobě nepolevující,

---

20 Úmluva o zákazu používání, skladování, výroby a převodu protipěchotních min a o jejich zničení (*Ottawa Convention, Convention on the Prohibition of the Use, Stockpiling, Production and Transfer of Anti-Personnel Mines and on their Destruction*) vešla v platnost roku 1999 (k podpisu byla otevřena již od roku 1997). V roce 2018 měla úmluva již 164 signatářů, a to včetně Palestiny (Schmitt 2018).

neboť odchod skupiny obyvatel z konfliktem se zmítajícího státu může inspirovat další k odchodu. Oslabit zemi právě odlivem pracovníků je často cílem rebelů, a proto například úmyslně cílí část útoků na civilisty, aby vyvolali tzv. nucenou migraci (*forced migration*). Je pochopitelné, že v první dekádě po ukončení konfliktu vkládá průměrná země 4,5 % svého HDP stále do armádních výdajů (při vypuknutí občanské války vzrostou investice HDP do armády průměrně z 2,8 % na 5 %) (Collier et al. 2003: 20). Během války se také zvyšuje odliv kapitálu do zahraničí a tento trend pokračuje i v první poválečné dekádě (Ibid.: 21). Dalším problémem, který přetrvává i dlouho po skončení konfliktu je míra korupce v zasažené zemi, a s tím spojená nedůvěra občanů ve státní instituce. V předmluvě publikace *United Nations Convention against Corruption* tvrdí někdejší generální tajemník OSN Kofi Annan, že korupce oslabuje schopnost vlády distribuovat základní služby, zvyšuje nerovnost a bezpráví, a navíc odrazuje ostatní státy od poskytnutí zahraniční pomoci a investování v dané zemi (UN Office on Drugs and Crime: 3). Tím je rozvoj státu přerušen a chudoba obyvatelstva se zvyšuje, a to se může stát příčinou znovuvypuknutí konfliktu.

Vnitrostátní konflikty nedopadají jen na konkrétní stát, kde válka vypukla, ale ovlivňují i celý region, a její důsledky mohou nečíslně zasáhnout i další, geograficky vzdálenější oblasti, potažmo celé mezinárodní společenství. Sousední státy se nejčastěji potýkají s uprchlictvím. Tento problém se může jevit jako největší zátěž, nicméně je třeba si uvědomit, že občanská válka v jednom státě může mít velké ekonomické dopady ve státě sousedním. Je nepopiratelným faktem, že pokud se sousední země zmítá ve válce, stát inklinuje k větším investicím do armády. Boje v jednom státě regionu se mohou dále velmi negativně podepsat na reputaci celé oblasti, což je jasnou překážkou při snaze získat investory. Murdoch a Sandler (2002: 94) ve svém článku poukazují na to, že HDP na hlavu se nesnižuje jen v zemi zasažené konfliktem, ale projeví se i ve státech sousedních. Není výjimkou, že i sousední země jsou při intenzivních bojích v postiženém státě zasaženy u hranic, což může mít dopad například na stav infrastruktury. Může se také stát, že válka v jedné zemi zvýší přímo riziko

vypuknutí války v zemích sousedních (Collier et al. 2003: 34). Toto tvrzení není jasně vysvětlené, ale nejvíce názorů se přiklání k tomu, že za „přelití“ konfliktu z jedné země do sousední stojí právě uprchlictví. Ačkoli se velká většina uprchlíků v žádných bojích přímo neangažuje, zmatek a chaos vyvolaný velkými přesuny obyvatelstva umožňují snadnější transfery zbraní, bojovníků i ideologií (Salehyan – Gleditsch 2006: 335). Navíc uprchlíci pozměňují etnické složení státu, ve kterém hledají útočiště. Pokud mluvíme o globálních dopadech vnitrostátních konfliktů, pak zmíním obchod s drogami, riziko šíření terorismu a nebezpečí rozšíření pandemie HIV. O šíření pandemie HIV jsem mluvila již dříve, ale samozřejmě se riziko snadnějšího šíření týká i dalších nemocí. Jedním z důvodů je nedostatečná zdravotnická péče, chybějící zdravotnický personál a vybavení v zemích zmítajících se v občanské válce. Pokud jde o nemoci běžně přenosné z člověka na člověka, pak je jejich šíření usnadněno i díky velkým posunům obyvatelstva. Souvislost nárůstů obchodu s drogami s vypuknutím vnitrostátních konfliktů je také jasně doložená. Nejzřetelnějším důvodem je oslabení vlády a soustředěnost vládních ozbrojených složek na válku, a tím pádem ignorace nelegálních činností, jako je právě obchod s drogami. To je ale jen prvním z důvodů. Podle Gatarese a Lektziana (2008: 5) zkorumpovaná vláda často získává finance potřebné k vedení bojů právě od obchodníků s drogami. Autoři zároveň tvrdí, že tato nepřímá podpora nelegální činnosti vládou podkopává její legitimitu, a tím je opět posíleno postavení povstaleckých skupin. Kde naopak vláda bojuje s překupníky drog, tam může dojít k jejich střetu. Obchodníci s drogami se mohou snažit útoky na civilní obyvatelstvo vyvolat chaos a destabilizovat stát (Ibid.: 7). Na tomto místě ještě zmíním riziko šíření terorismu²¹ spojené s občanskou válkou. V současné době jsou regionální

---

21 Na definici terorismu stále neexistuje shoda, ale obecně můžeme vycházet z rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1566/2004, kde můžeme nalézt nepřímou definici. Za terorismus lze v zásadě považovat „[...] kriminální činy zaměřené proti civilistům, spáchané s úmyslem způsobit smrt či závažné tělesné zranění nebo zmocnění se rukojmích, s cílem zastrašit širokou veřejnost, skupinu lidí nebo konkrétní osoby, zastrašit obyvatelstvo nebo donutit vládu či mezinárodní organizaci, aby něco učinila nebo aby se nějakého jednání zřekla [...]“ (UN Office on Drugs and Crime 2004: 2). Originální znění: “ [...] criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily

terroristické islamistické organizace především sunnitského zaměření a zpravidla se angažují v regionálních konfliktech (Mareš 2010: 127). Ve státech, kde panuje chaos a nepokoje se vytváří příznivé podmínky pro šíření terorismu. Centrální vláda, která bojuje s rebely, nemusí mít dostatečné kapacity pro boj se zločinností a terorismem. Zmatek a celková nefunkčnost systému může vést ke snadnějšímu ovlivnění části obyvatel různými terroristickými uskupeními. Organizace často mohou představovat perspektivu pro určitou část populace, která věří, že mohou nastolit pořádek, postarají se o své stoupence. Kromě toho zanedbaná ostraha hranic a migrace obyvatelstva umožňují teroristům volný pohyb.

Občanské války mají tedy obrovské ekonomické a společenské dopady, se kterými se v prvních postkonfliktních letech musí zasažené státy vypořádat, a některé důsledky jsou již trvalé. Prioritou zemí, které si právě prošly válkou musí být snížení rizika možného znovuvypuknutí bojů na minimum. S tímto vším souvisí postkonfliktní rekonstrukce. Součástí snah stabilizovat zemi je i tzv. budování míru (*peacebuilding*) a také budování státu (*statebuilding*). Právě budování silného státu, legitimní silné vlády a fungujících institucí v rámci *statebuildingu* má za cíl eliminovat hrozbu znovuvypuknutí války, a tím zároveň stabilizovat region (Strapáčová – Hloušek 2014: 162–165).

---

injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act [...].“

2 OBČANSKÁ VÁLKA V JEMENU

V této části práce se zaměřím na konkrétní případ konfliktu, a sice válku v Jemenu. Kvůli kontinuitě a dokreslení situace jsem na začátek zařadila kratší podkapitolu týkající se situace v Jemenu od roku 1990 do intervence arabské koalice. Zkoumaným obdobím zvoleným pro tuto práci jsou nicméně roky 2015–2018, a proto bude další podkapitola věnována vývoji situace v tomto období. Následně se konkrétněji zaměřím na samotné aktéry, kteří do konfliktu přímo vstupují a zároveň působí na území Jemenu. Velkým tématem této části práce jsou dopady konfliktu, a to jak na samotný stát, tak na celý region. Ke konci kapitoly se zaměřím na pokusy, které byly a jsou vyvíjeny ve snaze konflikt řešit.

2.1 Situace v Jemenu od sjednocení státu 1990 do intervence arabské koalice

Na začátku této podkapitoly bychom se mohli ptát, zda byl na jihu Arabského poloostrova vůbec někdy mír a klid. Kdysi patřil Jemen pod britskou koloniální správu, ale v roce 1967 Britové po povstáních proti jejich nadvládě Jižní Jemen opustili. Právě jih Jemenu ovládli marxisté a od roku 1970 zněl jeho oficiální název Jemenská lidově demokratická republika, která měla úzké vazby na Sovětský svaz. Na severu zase existovala Jemenská arabská republika. Neshody mezi těmito dvěma celky během 2. poloviny 20. století vedly k několika převážně hraničním konfliktům. Kromě toho vládla nestabilita i uvnitř těchto politických celků, kdy docházelo k bojům mezi různými místními skupinami. Po vyjednávání a kolapsu Sovětského bloku byly 22. května 1990 dva státy oficiálně sjednoceny v jeden, Jemenskou republiku. Prezidentem nově vzniklého státu se stal Alí Abdalláh Sálíh²².

I po sjednocení přetrvávaly neshody mezi bývalými státy. Roku 1993 opustil vládu viceprezident Alí Sálím al-Baíd a odešel do Adenu, bývalého hlavního města jižního Jemenu. Al-Baid tvrdil, že nová vláda ignoruje potřeby jihu a nic nedělá s problémem obrovské chudoby a roku 1994 vyhlásil na jihu

---

22 Sálíh byl od roku 1978 do sjednocení prezidentem Severního Jemenu.

samostatný stát. Tento pokus byl však neúspěšný. Armáda prezidenta Sáliha ovládla Aden ještě týž rok, al-Baid uprchl do exilu do Ománu a v nepřítomnosti byl odsouzen k trestu smrti (Al Jazeera 2012). Tento poměrně pomalu postupující vnitrostátní konflikt trvající jen asi sedmdesát dní, který se vyznačoval převážně velmi krátkými boji, měl podle informací a odhadů Human Rights Watch (1994: 7) za následek 6 000 zraněných (civilistů i vojáků) a 1 500 zabitých.

Hlavně od roku 2000 se projevuje další problém tohoto chudého státu, působení teroristické organizace al-Káida. Ta v přístavu Aden a Adenském zálivu útočí převážně na americké lodě. Roku 2000 bylo při takovém útoku zabito sedmnáct amerických námořníků, a o dva roky později byl další útok v zálivu mířen na ropný tanker (Corcoran 2015). Tím eskalují střety mezi jemenskými bezpečnostními silami podporovanými USA a bojovníky al-Káidy (o al-Káidě se zmíním ještě v podkapitole 2.3).

Roku 2004 vypuklo na severu země povstání, které bylo iniciováno Húthíi, zajdovskou odnoží šíitského islámu (viz podkapitola 2.3). Při bojích mezi povstalci a vládou bylo zabito několik stovek lidí, a později byl zabit i samotný vůdce Húthiů, Husajn Badr ad-Dín al-Húthí (Corcoran 2015). V roce 2005 se vláda dohodla s Húthíi na příměří, nicméně ojedinělé střety pokračovaly i v následujících pěti letech a v roce 2010 byla tedy podepsána nová dohoda o příměří, ale ani tentokrát nedošlo k zastavení střetů.

V roce 2011 zasáhla zemi vlna protestů, přišlo tzv. arabské jaro. Při pokusu potlačit demonstrace v hlavním městě San'á bylo policií zabito více než padesát lidí (Ibid.). V již dříve nestabilní zemi násilí plně eskalovalo. Navíc v tomto roce Spojené státy zintenzivnily vojenskou akci proti bojovníkům al-Káidy v Jemenu. Po několika pokusech o atentát byl roku 2012 prezident Sálih nucen rezignovat, opustil zemi a byl nahrazen Abd Rabú Mansúr Hádím. Nestabilní situace a slabosti nového prezidenta využili Húthíové, kteří získali pod svou kontrolu sever země, konkrétně provincii Saada a sousední oblasti. V roce 2014 vypukla občanská válka, když se šíitští povstalci zmocnili hlavního města a

začali postupovat na jih směrem k druhému největšímu městu v zemi, významnému přístavu Aden. Hlavní požadavky Húthíů se týkaly levnějších pohonných hmot a také nové vlády (Council on Foreign Relations 2019). Jednání s vládou byla ale neúspěšná, a proto v lednu 2015 obsadili rebelové prezidentský palác a donutili prezidenta Hádího i vládu rezignovat. V březnu 2015 byl Hádí nucen uprchnout ze země. Šiitští Húthíové získávali postupně kontrolu nad většinově sunnitskou společností, a to i díky podpoře z Íránu. A právě v tomto okamžiku se do konfliktu vložila mezinárodní koalice vedená sunnitskou Saúdskou Arábií.

2.2 Hlavní jemenští aktéři účastníci se války v Jemenu

V této podkapitole se zaměřím na významné aktéry, kteří se nějakým způsobem aktivně zapojují do jemenského konfliktu. Dříve jsem již zmiňovala Hádího vládu. Nyní se blíže podívám na rebely, kteří stojí proti vládě – Húthie, a také na působení al-Káidy, kteří v Jemenu i díky přetrvávající válce posilují své pozice.

Rebelská skupina Húthíové (někdy jsou označováni jako *Ansár Alláh*, tedy Přívrženci Boha) původně vznikla jako teologické hnutí, které má údajně hlásat mír. Hnutí bylo založeno v devadesátých letech Hussein Badreddin al-Húthím, který patřil k jemenské menšině tzv. zajdovců, tedy vyznavačům šiitského islámu. Heslo, kterým se povstalci zaštiťují zní: „Alláh je veliký, smrt Americe, smrt Izraeli, prokletí Židům, vítězství islámu²³“ (McKernan 2018b). Nicméně navzdory skutečnosti, že ovládají velkou část země, nemají povstalci žádné stálé politické ani vládní cíle pro Jemen. Zajdovci tvoří asi třetinu populace země (Ibid.). Samotný Hussein byl zabit roku 2004 a do čela hnutí se postavil jeho bratr Abdul Málík. Zajdové vždy udržovali svůj vliv především na severu země, do roku 1962 Severnímu Jemenu i vládli, ale po občanské válce odehrávající se právě v šedesátých letech byli vytlačeni mimo jakékoli dění.

---

23 Originální znění hesla: “God is great, death to America, death to Israel, curse on the Jews, victory to Islam.”

Jejich pozice ve státě se výrazně zhoršila i v letech osmdesátých, kdy do Jemenu ze Saúdské Arábie proudily myšlenky salafistického sunnitského islámu. Díky těmto událostem se snažili zajdovští duchovní militarizovat své stoupence a obrátit je proti Rijádu a jeho spojencům. Po rezignaci prezidenta Sáliha roku 2012 znovu ovládli severní oblasti Jemenu. V srpnu 2014 tisíce příznivců hnutí protestovali v hlavním města a požadovali odstoupení Hádího vlády. Abdul-Málik al-Húthí tehdy označil vládu za loutku silnějších mocností, konkrétně měl na mysli Spojené státy (Al Batati 2015). Povstalci následně napadli klíčové vládní instituce v hlavním městě. Jakékoli snahy o dohodu se ukázaly jako neúspěšné, a to hlavně poté, co rebelové odmítli návrh prezidenta Hádího na rozdělení země do šesti regionů. Húthíové drželi prezidenta, premiéra a další dva ministry v domácím vězení a v únoru 2015 oznámili, že prezident byl nahrazen pětičlennou prezidentskou radou. Ještě týž měsíc, 21. února, Hádí prchl na jih do Adenu a prohlásil se za legitimního prezidenta Jemenu. O měsíc později v konfliktu již participovala arabská koalice.

Konflikt v Jemenu je poznamenaný tím, že se válčící strany dopouští válečných zločinů. Podle Michaela (2018) z agentury Associated Press do svých řad Húthíové od roku 2014 naverbovali přes 18 000 dětí, přestože OSN spekulovala s čísly kolem 2 700 dětí naverbovaných oběma stranami konfliktu dohromady. Některé děti uvedly, že se k rebelům připojily dobrovolně, hlavně kvůli možnosti vydělat peníze, ale jiné uvádějí, že byly nuceny na straně Húthíů bojovat. Několik z nich potvrdilo, že byly uneseny z domovů, ze školy, nebo se k povstalcům přidaly proto, aby byli jejich rodiče propuštěni z vězení. Michael (2018) se odvolává na vojenského představitele húthíjského tábora, který nechce být jmenován. Húthíové tedy verbují děti systematicky a v mnohem větším počtu než druhá strana. Húthíjsí rebelové samozřejmě takovéto praktiky odmítají. Húthíové mají k dispozici asi šedesát tisíc vojáků, což je o více než polovinu méně, než mají provládní síly, a kvůli vysokým ztrátám musí své řady stále doplňovat (ČT24 2018c).

V roce 2017 se rozhořely neshody uvnitř tábora Húthíů. Opakované ozbrojené potyčky v městě San'á vyvrcholily v prosinci 2017, kdy byl zavražděn bývalý jemenský prezident. Jeho bývalí húthíjští spojenci obviňovali Sáliha, že usiluje o sblížení s arabskou koalicí (Gulf News 2018).

Dalším aktérem, který velmi výrazně ovlivňuje dění na území státu, je odnož teroristické organizace al-Káida. První známý útok, který má na území Jemenu na svědomí právě al-Káida, je bombardování hotelu v přístavu Aden, který byl dříve využíván americkými mariňáky. Tento útok se odehrál v prosinci 1992. A další útoky následovaly (již jsem zmiňovala například ty z let 2000 a 2002). Často jsou útoky mířeny přímo na civilisty, a proto organizace používá praktiky, jako jsou například bomby v autech. Při takových útocích zemřelo v roce 2007 deset lidí (osm španělských turistů a dva místní řidiči), a o rok později zahynulo šestnáct lidí při podobném útoku před americkou ambasádou (BBC 2019). V lednu 2009 se saúdskoarabská a jemenská větev al-Káidy sjednotily a vytvořily AQAP²⁴ (*al-Qaeda in the Arabian Peninsula*, al-Káida na Arabském poloostrově). V roce 2010 stál AQAP například za výrobou a odesláním balíčků obsahujících bombu americkými nákladními letadly. Během neklidu arabského jara získali bojovníci al-Káidy pod svou kontrolu v květnu 2011 město Zindžibár na jihu státu (v červnu 2012 vláda město získala zpět). Následovaly další útoky. V únoru 2012 zemřelo dvacet šest členů stráže při uvedení Hádího do úřadu prezidenta. K útoku na prezidentský palác se AQAP přihlásila. Ve stejném roce bylo pouze o tři měsíce později zabito devadesát šest vojáků při sebevražedném bombovém útoku v hlavním městě (Ibid.). Na konci roku 2014 se také objevily první veřejné neshody mezi tzv. Islámským státem a AQAP poté, co ISIS oznámil své plány rozšířit svůj chalífát i do Jemenu. V červnu 2015 byl zabit vůdce AQAP Násir al-Wuhajší při americkém útoku v Jemenu. Jeho nástupcem se stal Kásim ar-Rajmí. Al-Wuhayshi byl důležitý,

---

24 Mezi hlavní cíle AQAP se řadí vytvoření chalífátu na Arabském poloostrově, kde bude platit právo šaría. Také chce oslabit americké a západní vlivy na poloostrově. Cílem jejích útoků jsou často ambasády a samozřejmě hlavně civilisté, kteří jsou obětmi sebevražedných útoků a bomb umístěných v autech. Podle odhadu má AQAP asi 4000 členů (CNN 2018).

protože právě pod jeho vedením založila AQAP několik pevností v různých kmenových regionech Jemenu, ze kterých následně mohla provádět útoky²⁵.

V poslední době nicméně nastal obrat ve vztazích mezi arabskou koalicí podporovanou západními zeměmi a skupinou AQAP. Podle některých zpráv totiž mezinárodní koalice uzavřela tajné dohody s bojovníky al-Káidy, a to s tichým souhlasem Washingtonu. Ač se takovéto tvrzení může zdát vysoce nepravděpodobné vzhledem k útokům, které má al-Káida, respektive AQAP na svědomí (včetně útoků z 11. 9. 2001), takovéto spojení není úplně nemožné. AQAP totiž prosazuje radikální výklad islámu, ale sunnitského. To je hlavní důvod, proč jsou šíitští Húthíové nepřitelem této teroristické organizace. Jakékoli spojení se západními státy AQAP přirozeně odmítá. Nicméně existují výpovědi očitých svědků, podle kterých mezinárodní koalice umožnila od roku 2016 (dohody byly údajně uzavírány již při vstupu koalice na straně prezidenta Hádího v roce 2015) bezpečný ústup bojovníkům al-Káidy (a to i se zbraněmi a veškerým bojovým vybavením) ze země minimálně na třech místech: město Mukallá a provincie Abjan a Šabva (ČT24 2018d). Podle analytika Michaela Hortona (cit. dle ČT24 2018d) někteří američtí armádní představitelé o dohodách ví, ale pro Spojené státy je podle něj v současné době důležitější bránit íránskému expansionismu. Dále dle autora existují obavy, že ať už přímá, nebo nepřímá podpora teroristů se v budoucnu Saúdské Arábii, nebo samotným západním státům vymstí.

Na závěr podkapitoly bych ráda kvůli přehlednosti zmínila další klíčové jemenské aktéry, kteří se na konfliktu v Jemenu nějakým způsobem podílí. Výše jsem psala jen o nejzásadnějších hráčích, a proto bych nyní seznam ráda zrekapitulovala a doplnila. Klíčoví jsou tedy Húthíové (do smrti bývalého prezidenta Sáliha k nim patřila i skupina jeho podporovatelů) podporovaní Íránem. Dále jsem samozřejmě psala o vládě prezidenta Hádího, které se dostává podpory od mezinárodní koalice vedené Saúdskou Arábií, která má navíc

---

25 AQAP se v lednu 2015 přihlásil také k útoku na redakci francouzského časopisu Charlie Hebdo v Paříži. Jestli skupina za útoky skutečně stojí experti nemohli potvrdit.

podporu západních spojenců. Dále bych chtěla zmínit jiné protihúthíjské skupiny, jako například separatisty na jihu, někdy označované jako *Herak*, kteří usilují o samostatnost pro jižní Jemen, ale prezidenta Hádího i vládu uznávají²⁶. Separatistické tendence na jihu Jemenu přetrvávají již od sjednocení státu v roce 1990. Za těmito stoupenci odtržení jižní části země stojí podle České tiskové agentury (cit. dle Info 2018) Spojené arabské emiráty. Dále můžeme mluvit o sunnitských islamistech, a především o politické straně *Islah*, jejíž ambicí je Jemenu vládnout. Skupina *Islah* je tvořena jemenskými stoupenci muslimského bratrstva, severními kmeny, konzervativními obchodníky a salafistickými muslimy (Leaf – DeLozier 2018). Existuje od roku 1990 a čelí vnitřním neshodám. Tuto skupinu některé státy považují za teroristickou organizaci²⁷. Pak jsou tady bojovníci jemenských regionálních kmenů, jejichž ambicí je především chránit své teritorium. Samozřejmě do výčtu dodávám AQAP a Islámský stát, který stojí za několika útoky na húthíjské pozice převážně v hlavním městě (Chatham House 2015).

2.3 Vstup koalice arabských států do konfliktu a role Íránu

Dne 26. března 2015 vstoupila do jemenské občanské války na žádost prezidenta Hádího koalice arabských států²⁸, a tím se z války stal vnitrostátní konflikt se zahraniční účastí. Členy koalice, která začala s leteckým bombardováním Jemenu, byli kromě již uvedené Saúdské Arábie také Spojené arabské emiráty, Egypt, Maroko, Jordánsko, Súdán, Kuvajt, Bahrajn a Katar²⁹. Podle dat *Yemen Data Project* (2018) bylo od 26. března 2015 do 25. března

---

26 Musím zde nicméně dodat, že ačkoli separatisté Hádího vládu uznávají, mají s ním své neshody. Například v lednu 2018 separatisté ovládli v Adenu několik vládních budov v reakci na odvolání adenského guvernéra Zubajdího v roce 2017 prezidentem (Info 2018).

27 Jde například o Spojené arabské emiráty, které *Islah* vidí jako odnož Muslimského bratrstva, které za teroristickou organizaci označily již v roce 2014 (Dewan 2018).

28 Koalice zahájila akci Rozhodující bouře (*Operation Decisive Storm*).

29 Některé informační zdroje (např. Al Jazeera 2018a) do koalice řadí Senegal. Ten totiž v roce 2015 slíbil poskytnout 2 100 svých vojáků na pozemní akci (Bora 2015). Al Jazeera (2017) ke koalici řadila také Malajsii, ale ta se v polovině roku 2018 rozhodla stáhnout své vojáky ze Saúdské Arábie.

2018 koalicí podniknuto celkem 16 749 leteckých bombových útoků. Podle této databáze lze také konkrétně zjistit, že z celkového počtu byly jen v 6 121 případech zasaženy vojenské cíle a zbylé případy zasáhly cíle nevojenské, nebo jejich cíl není znám. Dále lze dohledat, že z nevojenských cílů zasáhlo 2 091 útoků civilní cíle (konkrétně jsou uvedeny obytné zóny, dopravní prostředky, trhy, mešity atd.). Tato koalice je navíc ekonomicky a logisticky podporována některými západními zeměmi, mimo jiné Velkou Británií, Spojenými státy, Francií a Kanadou. Intenzita bojů v Jemenu se projevila i na výdajích lídra koalice. V roce 2015 byla Saúdská Arábie třetí v investování do armády a o rok později s investicemi činícími asi 63,7 miliard dolarů jí patřilo čtvrté místo ve světovém žebříčku, za Spojenými státy, Čínou a Ruskem (SIPRI 2017).

Samotná koalice se nicméně potýká s nemalými problémy, a to mezi samotnými členy koalice, ale i ve vztahu k západním spojencům. Obecně můžeme tvrdit, že Saúdská Arábie má se západními státy komplikovaný vztah, a to hlavně kvůli faktu, že země patří k největším exportérům radikální verze islámu³⁰. Na druhou stranu je Saúdská Arábie pro západní státy významným smluvním partnerem v regionu. Toto partnerství je založené hlavně na oboustranně prospěšné výměně – Saúdská Arábie dodává západním spojencům ropu a ti zase dodávají regionální mocnosti zbraně. Navíc Spojené státy vidí Saúdskou Arábii jako klíčového hráče, který může sehrát důležitou roli při snahách o uklidnění tenzí v regionu, a který může zamezit šíření iránského vlivu na Blízkém východě. To je také důvodem, proč Washington koalicí vedenou Saúdy v Jemenu podporuje i po diskutované vraždě novináře Washington Post Džamála Chášukdžího³¹. Kromě zajištění dodávek ropy a snah o zastavení šíření

---

30 Saúdské finance získané obchodem s ropou umožňují státu například dotovat výstavby mešit a náboženských center v zahraničí. Dále země školí imámy, kteří poté často radikální učení šíří dále. Navíc je třeba poznamenat, že Saúdská Arábie pěstuje velmi konzervativní sunnitskou fundamentalistickou formu islámu, wahhábismus, ve kterém jde především o návrat k nezkaženému islámu (ČT24 2018b).

31 Novinář Džamál Chášukdží byl od 2. října 2018 od vstupu na konzulát Saúdské Arábie v Istanbulu nezvěstný. Po sedmnácti dnech od události Rijád přiznal jeho smrt. Chášukdží dlouhodobě kritizoval politiku Saúdské Arábie (hlavně prince bin Salmána), včetně účasti monarchie ve válce v Jemenu.

iránského vlivu je Saúdská Arábie důležitým partnerem západních států kvůli její poloze a velikosti.

Jak jsem již zmínila výše, problémy můžeme vidět i přímo uvnitř koalice. Jednota v Perském zálivu, která je pro Washington zásadní k potlačování vlivu Íránu, byla v červnu 2017 značně otřesena. Saúdská Arábie, Spojené arabské emiráty, Bahrajn a Egypt přerušily diplomatické styky, obchodní a dopravní vazby s Katarrem, a zároveň stát nařkli z podpory terorismu a Íránu, což samozřejmě Dauhá odmítá (Paul – Gamal 2018). Není překvapením, že Washington dlouhodobě vyvíjí úsilí o znovuvybudování jednoty v oblasti, ale státy bojkotující Katar jsou spojenci Rijádu, kteří mají dlouhodobé politické a bezpečnostní neshody s Katarrem (Ibid.). Navíc se ještě během měsíce června uchýlily k podobným postihům vůči Kataru i další země (mezi nimi i samotný Jemen), a stát se tak dostal do izolace více než deseti blízkovýchodních a afrických zemí (ČT24 2017a). Katar dostal prostřednictvím Kuvajtu seznam požadavků³² a ultimativní lhůtu pro jejich splnění. Tyto dlouhodobé rozpory koalici značně oslabují a neshody mezi členy ztěžují její působení v regionu.

S podporou koalice již v červenci 2015 administrativa prezidenta Hádího oznámila, že vládní síly opět převzaly kontrolu nad provincií Aden a města Aden se stalo *de facto* hlavním městem. San'á je stále v rukou rebelů. Do srpna se nicméně provládním silám podařilo znovu získat kontrolu nad pěti provinciemi na jihu země. V říjnu 2015 vláda potvrdila, že plně ovládá průliv Báb al-Mandáb, klíčovou námořní cestu u pobřeží Jemenu (Gulf News 2018). OSN se mezi stranami opakovaně pokoušela zprostředkovat příměří, ale v srpnu 2016 v Kuvajtu snahy o dohodu selhaly (viz podkapitola 2.6).

V lednu 2018 ovládli jihojemenští separatisté s podporou Spojených arabských emirátů přístav Aden. V roce 2018 se nejintenzivnější střety mezi rebely a koalicí odehrávaly kvůli významnému přístavu Hudajdá nacházejícímu

---

32 Mezi požadavky bylo například přerušování diplomatických styků s Íránem, přerušování vojenské spolupráce s Tureckem, zastavení vysílání televize Al Jazeera, ale i vyplacení neurčité kompenzace (ČT24 2017a). Země Katar obvinily z podpory radikálního Muslimského bratrstva, nebo také palestinského hnutí Hamas.

se na východě země (viz Příloha 1). Právě kvůli četným bojům týkajícím se tohoto přístavu se OSN opět pokusila o vyjednání příměří mezi stranami a město Hudajdá v něm mělo hrát klíčovou roli (viz podkapitola 2.6).

Jiným zahraničním aktérem je Írán. Historicky nehrál Írán v jemenských záležitostech žádnou signifikantní roli. To se začalo měnit během tzv. arabského jara. Právě v této době Teherán totiž významně zvýšil podporu Húthiů (Feierstein 2018). Írán dodává Húthiům zbraně, materiál, zajišťuje výcvik rebelů na svém území a také poskytuje ekonomickou a politickou podporu. Údajně byly také podepsány smlouvy mezi Íránem a šíitskými rebely, které měly zajistit pravidelné letecké spojení Teherán – San’á a také znamenaly oficiální zakotvení spolupráce (Ibid.). Není tedy žádným tajemstvím, že šíitští povstalci jsou podporováni šíitským Íránem, ale vliv Teheránu na rozhodování povstalců není jasný. Během války se již několikrát stalo, že Húthiové jednali proti přáním a radě Íránu. McKernan (2018b) například uvádí, že teheránská vláda nechtěla, aby povstalci převzali kontrolu nad hlavním městem.

2.4 Dopady konfliktu na ekonomickou, bezpečnostní, politickou a sociální situaci v Jemenu v letech 2014–2018

Válka pustoší Jemen od roku 2014, a ani před jejím vypuknutím nebyl na území klid. I díky tomu je nyní k Jemenu odkazováno jako k nejchudší zemi Arabského poloostrova³³. Tento stát se v posledních měsících stal synonymem pro humanitární katastrofu (např. OSN 2019). Po letech intenzivního bombardování není překvapující, že je Jemen v troskách.

Ve vnitrostátních konfliktech bývají nejvíce zasaženými civilisté. Nejde jen o to, že jsou jejich domovy během útoku ničeny. Na konkrétním případě války v Jemenu můžeme ilustrovat řadu válečných zločinů, kterých se dopouštějí obě strany konfliktu, a které mají trvalé dopady na obyvatelstvo. Je samozřejmé,

---

³³ Ekonomické problémy nejsou ale jen důsledkem válečného konfliktu a působení teroristické organizace AQAP. Dalším problémem je například fakt, že zásoby ropy, ale i vody v Jemenu se neustále ztenčují (Tomečková 2015: 3).

že při leteckých útocích i pozemních akcích umírají tisíce civilistů. Nicméně podle pozorovatelů dochází v Jemenu také k mučení zajatců, znásilňování obyvatel a používání dětských vojáků, kterým je často méně než devět let. Právě to dokumentuje čtyřiceti jedna stránková zpráva zveřejněná Radou OSN pro lidská práva v srpnu 2018 (HRC 2018). Právě ta vyslala skupinu expertů, kteří komplexně monitorovali stav lidských práv v Jemenu, a to v období od září 2014 do června 2018. Podle této zprávy má nejvíce úmrtí civilistů v důsledku přímých bojů na svědomí západními státy podporovaná arabská koalice, protože jde o úmrtí způsobená leteckými útoky. Denně zemře několik desítek lidí a přes tři miliony obyvatel se kvůli válce musely vystěhovat ze země (Lang 2018). Michael (2018) z agentury Associated Press zase přinesl několik svědectví od Jemenců uvězněných v húthíjských věznicích, podle kterých Húthíové své vězně mučí³⁴. Podle těchto svědectví rebelové vězně často bijí obušky, věší je řetězem za zápěstí nebo genitálie nebo je pálí kyselinou. Všechno toto má dlouhodobé, často doživotní následky na fyzickém i psychickém zdraví občanů země.

Jemen je jednou z nejchudších zemí na světě. Podle zpráv OSN (HRC 2018) potřebovalo v dubnu 2018 více než dvacet dva milionů Jemenců nějakou formu humanitární pomoci s tím, že více jak jedenáct milionů lidí ji potřebovalo akutně³⁵. Podle šéfa Úřadu OSN pro koordinaci humanitárních záležitostí Marka Lowcocka (2019) jde dokonce o dvacet čtyři milionů lidí, což je asi 80 % obyvatel, kteří potřebují humanitární pomoc a ochranu. I další čísla, která Lowcock ve své zprávě zmínil, reflektují současnou situaci obyčejných lidí v Jemenu: asi dvacet milionů obyvatel potřebuje pomoc se zajištěním jídla (asi polovina z tohoto počtu je na pokraji hladomoru), stejný počet lidí nemá přístup k adekvátní zdravotnické péči (o tomto problému se zmíním dále v podkapitole) a asi osmnáct milionů lidí má omezený nebo žádný přístup k čisté vodě. Ze tří

---

34 V prosinci 1984 přijalo Valné shromáždění OSN Úmluvu proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (OSN 1984). Signatářem této úmluvy je nejen Jemen, ale i všichni členové arabské koalice.

35 Doplním, že podle Worldometers (2019) byla celková populace Jemenu 28 915 284 a podle jejich statistik dlouhodobě roste.

milionů akutně podvyživených Jemenců jsou asi dvě třetiny dětí. Při bojích je likvidována orná půda. Čísla ukazující počet hladovějících se nicméně mohou mírně lišit. Světový potravinový program (World Food Programme 2019) udává jako počet hladovějících necelých šestnáct milionů lidí. Zároveň udává, že z tohoto čísla je čtyři sta tisíc dětí mladších pěti let, které momentálně trpí akutní podvýživou. Země je tudíž kriticky závislá na mezinárodní humanitární pomoci, kdy podle zpráv z roku 2017 musela dovážet až 90 % základních surovin (ČT24 2017b). Situaci navíc velmi komplikuje námořní embargo vyhlášené arabskou koalicí. V listopadu 2017 uvalila Saúdská Arábie blokádu na vzdušný, námořní i pozemní prostor v reakci na útok Húthíů, kteří odpálili rakety na rijádské letiště (Wintour 2018). Již v prosinci 2017 byla ale zrušena blokáda přístavu Hudajdá. Od začátku války vzrostly ceny základního zboží o třetinu, v některých případech i o polovinu. Pokud tedy jídlo v Jemenu je, díky inflaci je pro obyvatele často nemožné si ho koupit. Navíc má vláda problémy s placením státních úředníků, tudíž zůstalo mnoho domácností bez příjmů úplně (Reuters 2019).

Samotná země zaznamenala v polovině roku 2018 ekonomický kolaps. Konkrétní dopady konfliktu na ekonomiku země nejsou zjištěny, a to především kvůli tomu, že nejsou aktualizované ekonomické statistiky kvůli nedostatku spolehlivých dat. Pokud se ovšem podíváme na údaje Světové banky (World Bank 2019) je jasné, že například hrubý domácí produkt v důsledku konfliktu strmě klesá. Zatímco činilo HDP Jemenu v roce 2015 podle uvedených dat téměř 45,6 miliard dolarů, v roce 2017 to bylo jen něco málo přes 31 miliard dolarů. Válka tedy zničila klíčovou infrastrukturu a s ní i ekonomiku. Cílem bombových útoků koalice se staly i továrny a sklady. Nutno říct, že ekonomika země na tom byla velmi špatně ještě před začátkem současného konfliktu, a to kvůli špatnému hospodaření, korupci, vyčerpávání zásob ropy i vody. V současné válečné situaci se ekonomické hospodaření jak Húthíů na severu, tak vlády na jihu limituje výhradně na fiskální politiku, která je maximálně uzpůsobována válečným snahám obou stran. Konflikt sebou přinesl i zvýšení nezaměstnanosti, ačkoli opět nejsou známa konkrétní data. Nicméně již na počátku konfliktu roku 2014 se

celková nezaměstnanost v zemi blížila k téměř 25 % (CIA 2019). Boje o klíčové přístavy celkově ovlivňují veškerý obchod. Kevin Watkins (2018) z deníku *The Guardian* ve svém článku z dubna 2018 popsal klíčový přístav Hudajdá jako „město duchů“. Bombardování například v přístavu zničilo pět jeřábů, které vykládaly z lodí až 80 % jemenského importu (Ibid.). Navíc je jasné, že země zmítající se ve válce nebude místem zahraničních investic.

Ekonomická kolaps je spojen také s celkovým kolapsem bankovního systému. V roce 2016 byla centrální banka přesunuta z hlavního města do Adenu. Tímto krokem došlo ke zhroucení veřejného financování v severních provinciích, které jsou pod kontrolou Húthiů. Již v tomto roce tedy bylo více než milion a půl státních pracovníků bez příjmů (Watkins 2018).

Konflikt má samozřejmě vliv i na vzdělanost populace. Stovky škol byly při bombardování a útocích zničeny nebo poškozeny a některé byly obsazeny vojáky. Z různých důvodů nemohou do školy chodit více než dva miliony dětí (ČT24 2017b). Některé děti byly naverbovány do armády, jiné trpí hladem a podvýživou, některé trpí nemocemi, jiné se staly obětmi nášlapných min. Kromě toho může být samotná cesta do školy rizikem, kdy se dítě může stát terčem útoku nebo obětí nášlapné miny. Poslední data týkající se gramotnosti³⁶ jsou nicméně už z roku 2015. Podle nich je gramotnost v Jemenu 70, 1 % (85,1 % u mužů, 55 % u žen) (CIA 2019).

Dalším problémem postihujícím zejména civilisty, který sebou nese dalekosáhlé následky, jsou nemoci. Díky špatným životním podmínkám se v zemi v roce 2017 naplno rozmohla epidemie cholery, o které můžeme říct, že v novodobých dějinách nemá obdoby³⁷. Tomu pomáhá i fakt, že nemocnice se nezřídka stávají terčem útoků. Jako je problém dostat k lidem v rámci humanitární pomoci potraviny, tak je velkým problémem dostat k obyčejným lidem léky. Zdravotní systém ve státě je na hranici kolapsu. Podle mezinárodní

---

36 Gramotnost je zde schopnost číst a psát u obyvatel od patnácti let.

37 V roce 2017 léčili Lékaři bez hranic (Doctors Without Borders 2018a) více než 101 500 případů cholery.

organizace Lékaři bez hranic (Doctors Without Borders 2018a) je více než polovina zdravotnických zařízení v zemi zavřena a další jsou kvůli poškození, nedostatku personálu nebo zdravotního materiálu neschopny fungovat. Na cestě k zdravotnickému zařízení se lidé navíc mohou stát terčem útoků odstřelovačů a velkým nebezpečím jsou i nášlapné miny, které jsou podle Lékařů bez hranic na území Jemenu rozmístěny. A problémem není jen cholera. Zemi zasáhla i epidemie spalniček a také záškrty. Již zmíněná podvýživa je tedy jen jedním z mnoha problémů země. Boje vedly také k uzavření letiště v hlavním městě, díky čemuž nemohou lidé vycestovat za lékařskou péčí, a samozřejmě jsou tím výrazně zhoršeny možnosti doručení humanitární pomoci. Obrovský nedostatek jakéhokoli lékařského personálu je dán i tím, že od srpna 2016 nejsou pracovníkům ministerstva zdravotnictví vypláceny mzdy (Ibid.). Lékaři bez hranic proto chtějí, aby pomohlo mezinárodní společenství a uvolnilo finance na zaplacení zdravotnických pracovníků.

Tisíce nášlapných min rozmístěných na jihozápadě země vedou k mnoha úmrtím civilistů, ale ještě častěji je následkem doživotní fyzické postižení. Od srpna do prosince 2018 ošetřili Lékaři bez hranic více než sto padesát lidí zraněných nášlapnou minou (Ibid.). Ve třetině případů šlo o děti, které si hrály na polích. Tento tým Lékařů bez hranic operuje v městečku Mocha u Rudého moře nacházejícím se asi dvě hodiny od frontové linie. V regionu se jedná o jediné medicínské zařízení otevřené civilistům. 6. 12. 2018 Lékaři bez hranic publikovali zprávu, ve které oznamují, že z Ad-Dhálí na jihu Jemenu odchází, a tím opouští jeden ze svých největších projektů (Doctors Without Borders 2018b). Důvodem jsou opakující se útoky na členy týmů mezinárodní organizace i na nemocnici. S odchodem těchto lékařů se může očekávat zhoršení zdravotní situace v zemi.

2.5 Dopady konfliktu na region Blízkého východu v letech 2014–2018

Jemenský konflikt má dopady na celý region, a to i kvůli strategické poloze země v jižním cípu Arabského poloostrova. Poloha u průlivu Báb al-

Mandáb znamená možnost kontroly důležité námořní trasy z Adenského zálivu do Rudého moře. Průliv má proto strategický význam v obchodě s ropou. Tento fakt nemá důsledky jen na region, ale dopadá na mezinárodní námořní obchod, a tedy i globální ekonomiku. Až 8 % globálního obchodu, jehož trasa vede přes Suezský průplav je ohrožena válkou (Salisbury 2014). Cesta přibližně 4 % světových dodávek ropy³⁸, které pocházejí převážně ze Saúdské Arábie a dalších zemí Perského zálivu, vede právě průlivem Báb al-Mandáb a jemenskými vodami (Ibid.). Obavy z dopadu na obchod zemí vyvážejících ropu v regionu se zvýšily, když v říjnu 2014 získali Húthíové kontrolu nad přístavem Hudajdá. Například v červenci 2018 došlo k prudkému a náhlému navýšení cen ropy v důsledku dočasného zastavení dodávek právě prostřednictvím Báb al-Mandáb v reakci na útoky Húthíů na dva saúdskoarabské ropné tankery (Dorsey 2018).

Negativní dopad na region má také terorismus, který dal jemenskému konfliktu mezinárodní rozměr. Již jsem zmiňovala výše, že slabost vlády a nespokojenost obyvatelstva vytváří ideální podmínky pro jeho šíření. AQAP dokázala využít chaosu jemenské války a podařilo se jí získat kontrolu nad některými vesnicemi a územím ve státě, a tím získala jakési základny pro další operace. Američtí představitelé AQAP dokonce označili za neaktivnější „fransízu“ al-Káidy operující mimo Pákistán a Afghánistán (BBC 2015). Teroristické útoky na obchodní lodě (převážně ty americké) dopadají na bezpečnost obchodu v Perském zálivu. Vzestup al-Káidy v Jemenu je rozhodně bezpečnostní hrozbou pro celý region. Se silnou základnou v Jemenu se AQAP může snažit získat vliv v dalších zemích Arabského poloostrova.

Ekonomické důsledky na region nejsou spojené jen s problémem námořního obchodu. Investice do armády se v zemích sousedících se státem zmítajícím se občanskou válkou přirozeně zvyšují, ačkoli u nich panuje mírový stav. Podle dat SIPRI (2017) Saúdská Arábie do armády v roce 2013 investovala asi 72,8 miliard dolarů. O rok později, kdy vypukla v Jemenu válka už to bylo

---

³⁸ Celkově přes průliv Báb al-Mandáb prochází do západních zemí až 30 % světových dodávek ropy a zemního plynu, a to převážně právě ze zemí Perského zálivu (Shay 2018).

téměř 85,5 miliard dolarů, a v roce 2015 se částka vyšplhala až na 90,3 miliard dolarů. Tento nárůst není dán jen konfliktem v Jemenu, ale je důsledkem vysoké angažovanosti Rijádu v záležitostech regionu obecně. Zároveň můžeme tyto investice spojovat s rivalitou Saúdské Arábie a Íránu. Samozřejmě nemůžeme konkrétně určit, jak velký vliv na tomto navýšení investic má jemenský konflikt. Podle Pietera Wezemana (2018) nicméně nemalá suma směřuje do saúdskoarabského letectva. *The Royal Saudi Air Forces* (RSAF) podle něj používá několik typů bojových letounů a všechny bez výjimky jsou využívány v Jemenu. Saúdská Arábie dále nakupuje od Spojených států munici do těchto letadel, a to především rakety s doletem 280 km a různé druhy řízených bomb, které jsou používány právě v Jemenu (Wezeman 2018). Na druhou stranu je Saúdská Arábie spolu se Spojenými arabskými emiráty významným poskytovatelem humanitární pomoci Jemenu. Z celkové sumy 5,2 miliard dolarů poskytnutých jako pomoc Jemenu v roce 2018, bylo 38,3 % prostředků právě ze Spojených arabských emirátů a dalších 22 % přišlo ze Saúdské Arábie, třetím největším poskytovatelem humanitární pomoci byly Spojené státy, které se na částce podílely 11,5 % (Reinl 2019).

Válka v Jemenu dala také příležitost pro konfrontaci dvou regionálních mocností – Saúdské Arábii a Íránu. Sunnitské Saúdskoarabské království vede mocenský boj o vliv v regionu s Íránskou islámskou republikou. Toto soupeření ovšem není ničím novým, trvá již téměř čtyřicet let a Jemen se stal pouze další příležitostí pro střet a porovnání sil regionálních mocností (Lindner 2017). Zástupné konflikty v boji o dominanci nad oblastí jsou kromě jiného důsledkem náboženského soupeření dvou větví islámu. Obrovské zdroje, které jsou ochotni Írán i Saúdská Arábie do jemenského konfliktu vložit (a tím samozřejmě zvyšují intenzitu bojů) jsou dány celkovým vývojem v regionu. Podle Jonathana Marcuse (2017) se Saúdi vložili do války v Jemenu zejména proto, že v mnoha ohledech měli Íránci v regionálním mocenském soupeření navrch. Například v Sýrii Íránem (a Ruskem) podporovaný prezident Assad několikrát drtivě porazil rebely

podporované právě Rijádem (Marcus 2017). Také v Libanonu, kde operuje šíitský Hizballáh mají Saúdi problémy s udržením svého vlivu³⁹.

V teoretické části práce jsem psala o uprchlictví, které může být spojeno s „přelitím“ konfliktu do sousedních států. Jemen je případ, kdy takové nebezpečí hrozí. Podle Úřadu Vysokého komisaře OSN pro uprchlíky (UNHCR 2019) musely své domovy opustit tři miliony Jemenců. Kolik z nich zemi opustilo úplně, není přesně známo, protože číslo zahrnuje i vnitřně přesídlené osoby. Mezi země, do kterých proudí nejvíce jemenských uprchlíků, se řadí Omán, Saúdská Arábie, Džibuti, Somálsko⁴⁰ a Súdán. Úplně největší příliv zaznamenal Omán. Konkrétně se musel například v roce 2017 vypořádat s padesáti tisíci uprchlíky. Jemen je nejchudší arabská země, ale zároveň zaznamenává nejvyšší nárůst populace v celém regionu. Podle některých statistik se v příštích dvou dekádách populace Jemenu zvýší až dvojnásobně a překročí tak hranici 50 milionů obyvatel (Munteanu 2016). Tím se v těsném sousedství členů Rady pro spolupráci arabských zemí v Zálivu (Jemen není členem organizace, má jen pozorovatelský status) vytvoří tzv. oblast hladu (*hunger area*). Očekává se, že kvůli špatné kvalifikaci a školení, a také aby se vyhnuly dovozu islámského fundamentalismu, budou státy Perského zálivu udržovat pracovní omezení týkající se jemenských pracovníků (Ibid.). Aby se počet Jemenců přecházejícím do sousedních zemí stále nezvyšoval, je stabilita v jižním cípu Arabského poloostrova klíčová.

2.6 Snahy o řešení jemenského konfliktu

Snahy o vyjednání příměří v Jemenu již několikrát selhaly. Již na konci roku 2015 se pod záštitou OSN konaly mírové rozhovory ve Švýcarsku, kterých se účastnili zástupci vlády prezidenta Hádího, představitelé Húthíů a členové

---

³⁹ Hizballáh je dlouhodobě podporován Íránem a v květnu 2018 získal po volbách se svými spojenci více než polovinu míst v parlamentu. Vládu sice podle pravidel povedou sunnitě, ale Hizballáh výrazně posílil (ČT24 2018e).

⁴⁰ Zajímavé je, že zatímco Jemenci v určitém množství přecháží do Somálska, tak až dvě stě osmdesát tisíc Somálců hledalo útočiště zase v Jemenu (UNHCR 2019).

strany Všeobecný lidový kongres bývalého prezidenta Sáliha. Jediným úspěchem těchto snah byla výměna několika vězňů. Konkrétně bylo vyměněno 370 šíitských povstalců za 285 provládních bojovníků (ČT24 2015). Hlavním důvodem neúspěchu byly spory týkající se propuštění vysokých jemenských představitelů, jakým je například ministr obrany Mahmúd Subahjí nebo bratr prezidenta Násir Mansúr Hádí. Přímá jednání se ukázala jako nereálná.

V roce 2016 se odehrávala další jednání, která trvala až čtyři měsíce. Účastníky byly delegace prezidenta Hádího a húthíjských rebelů. Tentokrát se místem konání stal Kuvajt. Zprostředkovatelem byla opět OSN a jednání trvající od dubna 2016 musela být několikrát přerušena kvůli názorovým neshodám. Kamenem úrazu se stal spor ohledně sestavování vlády v metropoli San'á. Ke konci července vedení rebelů totiž oznámilo, že došlo k jejich spojení s blízkým okolím bývalého prezidenta Sáliha, a že šíité s nimi vytvořili nejvyšší radu, která má stát vést (ČT24 2016). Delegace vlády následně rozhovory opustila a z neúspěchu obvinila povstalce.

Největší naději na ukončení bojů představovala mírová jednání uskutečněná roku 2018. Ta měla původně začít na začátku září v Ženevě, kam se ale Húthíové nedostavili s tím, že nedostali dostatečné záruky k bezpečnému návratu zpět do Jemenu. Zvláštní zmocněnec pro Jemen Martin Griffiths tedy hovořil jen s delegací jemenské vlády, a to konkrétně o humanitární situaci, jemenských věznicích, znovuotevření letiště v hlavním městě a ekonomické situaci (iRozhlas 2018). Nicméně OSN, a hlavně západní mocnosti v čele se Spojenými státy, Spojeným královstvím a Francií dále volaly po příměří. O něm se mělo nově jednat na začátku prosince 2018 ve Švédsku. Jedním z požadavků, který si šíitští rebelové před zahájením rozhovorů kladli, byl převoz zraněných z Jemenu do Ománu. V pondělí 3. 12. převezl letoun OSN padesát zraněných Húthíů na ošetření do ománského hlavního města Maskatu a ve čtvrtek 6. 12. začaly ve městě Rimbo na sever od Stockholmu mírové rozhovory. Účastníky jednání byli zástupci vlády prezidenta Hádího a Húthíů. I přes významnou roli v konfliktu nebyla Saúdská Arábie ani Spojené arabské emiráty ve Švédsku přítomny,

nicméně rozhovorům vyjádřily podporu stejně jako Írán (Edroos 2018). První ujednání, které mělo přispět k budování důvěry mezi válčícími stranami počítalo s výměnou vězňů soupeřících stran, konkrétně mělo jít o asi 5 000 zadržených⁴¹ (Walsh 2018). Také se začalo opět mluvit o znovuotevření letiště v San'á, které je již od roku 2015 předmětem saúdskoarabské blokády. První velký úspěch oznámil generální tajemník António Guterres ve čtvrtek 13. 12., kdy se strany konfliktu domluvily na příměří v přístavu Hudajdá, který je klíčový i kvůli distribuci humanitární pomoci (viz Příloha 2). Podle Guterrese (cit. dle Associated Press 2018) zahrnuje dohoda stažení jak vládních, tak povstaleckých jednotek z Hudajdá v nejbližších dnech. Příměří se dále nemá týkat jen zmiňovaného přístavu, ale celé stejnojmenné provincie. OSN, která rozhovory zaštiťovala, má situaci monitorovat, a dále má zajišťovat distribuci humanitární pomoci. Dohoda se měla částečně týkat také města Táizz, kde se stále bojuje, ale bližší informace nebylo poskytnuty. Rozhovory měly pokračovat v lednu 2019.

Přestože nebylo dosaženo příměří pro celý Jemen ani pro hlavní město, prosincové rozhovory jsou chápány jako skutečná šance k dosažení míru. Mohli bychom se ptát, proč právě nyní. A důvodů je více. Prvním je samozřejmě obrovská humanitární katastrofa, kterou válka bezpochyby je, a kterou nemůže mezinárodní společenství přehlížet. Nejvíce na ukončení bojů tlačí spojenci Rijádu, tedy Washington, Londýn a Paříž. Saúdská Arábie se dostala pod tlak ve spojitosti s kauzou kolem zabití novináře Džamála Chášukdžího, kvůli které se stala terčem kritiky. Německo a Norsko na začátku prosince přerušily dodávky zbraní do Rijádu (Edroos 2018). Húthíové jsou zase ochotni jednat především kvůli hladomoru, který je problémem celé země, a protože blokováním Hudajdá je znemožněna distribuce pomoci. Jak bude křehké příměří z prosince 2018 fungovat se teprve ukáže. Již při uzavírání příměří analytici a novináři kritizovali slabá místa dohod. Jde například o fakt, že nezahrnují žádné technické detaily o rozsahu, povaze nebo délce trvání zastavení nepřátelských akcí. V dohodách

---

41 Na konci mírových jednání 13. 12. dohoda o výměně vězňů zahrnovala až 15 000 zadržených (Associated Press 2018).

chybí i zmínky o mechanismech, které by v případě znovuvypuknutí bojů násilí rychle zastavily (Wintour 2019).

Ačkoli výzkumné období končí na konci roku 2018, ráda bych uvedla pár doplňujících informací k řešení konfliktu, k nimž došlo v době následující po konečném roku zkoumání, jelikož je jejich výpovědní hodnota důležitá. Již na začátku ledna 2019 se strany konfliktu navzájem obviňovaly z porušování příměří ze Stockholmu hlavně kvůli geografickým nepřesnostem dohod. Húthíové byli například kritizováni za útok v provincii Lahij, kde zahynulo šest lidí, podle povstalců byl ale útok proveden mimo pásmo příměří (Wintour 2019). Navíc se další mírová jednání zkomplikovala kvůli hledání přijatelného místa. Až na začátku února 2019 došlo k dalšímu setkání povstalců a vlády, a sice na lodi OSN zakotvené v Rudém moři.

ZÁVĚR

Konflikt, který začal jako občanská válka, ve které proti sobě coby hlavní aktéři stáli šiitští povstalci, Húthíové, a vláda prezidenta Hádího, se v roce 2015 změnil ve vnitrostátní konflikt se zahraniční účastí, když se do něj zapojila koalice vedená Saúdskou Arábií, která podporuje vládu prezidenta Hádího a na stranu Húthíů se postavil Írán. Abychom pochopili konflikt v Jemenu komplexně, musíme se zaměřit na dvě linie války. První je občanská válka legitimní vlády prezidenta Hádího proti šiitské povstalecké skupině Húthíů. Druhou linií je myšlen regionální rozměr konfliktu, kdy proti sobě stojí sunnitská Saúdská Arábie, která podporuje Hádího vládu a šiitský Írán, který jasně stojí na straně rebelů. Kromě již vyjmenovaných klíčových hráčů se do konfliktu zapojují i další aktéři, jako jsou separatisté na jihu země nebo například hnutí *Islah*. Země je také působištěm teroristické organizace Al-Káida na Arabském poloostrově, což je jedním z důvodů, proč se do konfliktu angažují i západní země.

Válka v Jemenu trvá již od roku 2014 a má dalekosáhlé bezpečnostní, politické, ekonomické i sociální dopady nejen na území samotného státu, ale i na celý region Blízkého východu. Vzhledem k tomu, že konflikt stále probíhá, státní správa je destabilizovaná a humanitární organizace kvůli nebezpečí omezují svou činnost, je přístup ke konkrétním informacím a datům značně omezený a také se liší s ohledem na to, která strana konfliktu určité informace zveřejňuje. V práci jsem se snažila ukázat dalekosáhlost důsledků konfliktu a vysvětlila jsem, proč je konflikt synonymem pro humanitární katastrofu. To je také důvodem, proč se i OSN intenzivně angažuje v tomto konfliktu a vyvíjí snahy o dojednání příměří. Jemenský konflikt kromě bezpečnostní situace ovlivňuje hlavně situaci ekonomickou, kdy se z Jemenu stal nejchudší arabský stát, sociální a politickou. Konflikt také dopadá na celý region Blízkého východu, kde nestabilní stát, ve kterém aktivně působí teroristé, znamená bezpečnostní hrozbu. Zkoumané období bylo stanoveno na léta 2014–2018. Většina jednání v těchto letech ztroskotala, až v prosinci 2018 došlo ve Stockholmu k jistému pokroku, kdy bylo dosaženo částečného příměří, které je však velmi křehké.

Konflikt pokračuje i nadále. I přes již zmíněná mírová jednání je dosažení trvalého míru a klidu v oblasti v nedohlednu. Dle mého názoru na konfliktu participuje tolik jemenských i zahraničních aktérů s tak odlišnými představami a zájmy, že se situace stává takřka neřešitelnou. A stále existuje nebezpečí přelití jemenského konfliktu do sousedních zemí. To souvisí hlavně s již zmíněnou vysokou migrací Jemenců.

Samostatným tématem dalšího výzkumu by mohlo být v práci jen stručně zmíněné soupeření dvou regionálních mocností, Saúdské Arábie a Íránu. Jak jsem již zmínila, jedná se o představitele dvou větví islámu, sunnitské a šíitské. I z tohoto důvodu v každé arabské zemi, kde vedle sebe žijí stoupenci obou odnoží islámu, a zároveň se stejnou měrou nepodílí na vedení země, může dojít ke konfliktu, kterého využijí vlády Rijádu a Teheránu jako místa pro zástupný konflikt.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Al Batati, Saeed (2015). Who are the Houthis in Yemen?. *Al Jazeera*. 29. 3. 2015 (<https://www.aljazeera.com/news/middleeast/2014/08/yemen-houthis-hadi-protests-201482132719818986.html>, 15. 3. 2019).

Al Jazeera (2012). *Ali Salim el-Beidh: Separating South Yemen*. 21. 5. 2012 (<https://www.aljazeera.com/programmes/talktojazeera/2012/05/2012519114015103906.html>, 16. 3. 2019).

Al Jazeera (2018a). *Key facts about the war in Yemen*. 25. 3. 2018 (<https://www.aljazeera.com/news/2016/06/key-facts-war-yemen-160607112342462.html>, 16. 3. 2019).

Al Jazeera (2018b). *All you need to know about the Yemen peace talks* (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/yemen-peace-talks-181202101535422.html>, 10. 4. 2019).

Amnesty International (2019). *Yemen: The Forgotten War* (<https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/09/yemen-the-forgotten-war/>, 1. 2. 2019).

Associated Press (2018). *The Latest: US welcomes progress from Yemen peace talks*. 13. 12. 2018 (<https://www.apnews.com/79b6d798247b4497a59d8ccb5f29c3c4>, 28. 3. 2019).

Balch-Lindsay, Dylan – Enterline, Andrew (2000). Killing Time: The World Politics of Civil War Duration, 1820-1992. *International Studies Quarterly* 44 (4), s. 615–642.

BBC (2015). *Profile: Al-Qaeda in the Arabian Peninsula*. 16. 6. 2015 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-11483095>, 6. 4. 2019).

BBC (2019). *Yemen profile – Timeline*. 18. 2. 2019 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-14704951>, 16. 3. 2019).

Bílková, Veronika (2017). *Zločin agrese znovu na scéně* (Praha: Ústav mezinárodních vztahů).

Bora, Kukil (2015). Yemen Crisis: Senegal To Support Saudi Arabia-Led Coalition, Pledges 2,100 Troops To Fight Houthis. *International Business Times*. 5. 5. 2015 (<https://www.ibtimes.com/yemen-crisis-senegal-support-saudi-arabia-led-coalition-pledges-2100-troops-fight-1908372>, 16. 3. 2019).

Bull, Hedley (1977). *The Anarchical Society* (Londýn: Palgrave).

Canning, David (1998). A Database of World Stocks of Infrastructure, 1950–95. *The World Bank Economic Review* 12 (3), s. 529–547.

CIA (2019). *The World Factbook* 1. 3. 2019 (<https://www.cia.gov/library/publications/resources/the-world-factbook/geos/ym.html>, 20. 3. 2019).

CNN (2018). *AQAP Fast Facts*. 6. 9. 2018 (<https://edition.cnn.com/2015/06/16/middleeast/aqap-fast-facts/index.html>, 13. 3. 2019).

Collier, Paul (1999). Doing Well out of War. *World Bank*. 10. 4. 1999 (<https://pdfs.semanticscholar.org/586a/51d5588a380d309a0805154e84d0bf87304a.pdf>, 12. 2. 2019).

Collier, Paul (2000). Economic Causes of Civil Conflict and their Implications for Policy. *World Bank*. 15. 6. 2000 (https://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/economic_causes_of_civil_war.pdf, 12. 2. 2019).

Collier, Paul et al. (2003). *Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy* (Washington, D. C.: Oxford University Press – World Bank).

Collier, Paul – Hoeffler, Anke (2004). Greed and grievance in civil war. *Oxford Economic Papers* 56 (4), s. 563–595.

Corcoran, Mark (2015). Timeline: A century of conflict in Yemen. *ABC News*. 22. 4. 2015 (<https://www.abc.net.au/news/2015-04-15/yemen-a-century-of-conflict/6381720>, 14. 3. 2019).

Correlates of War (2019). *Non-State Wars* (<http://www.correlatesofwar.org/datasets/COW-war/non-state-wars>, 16. 3. 2019).

Council on Foreign Relations (2019). *War in Yemen* (<https://www.cfr.org/interactive/global-conflict-tracker/conflict/war-yemen>, 6. 4. 2019).

ČT24 (2015). *Jemenské mírové rozhovory se zadržly. OSN se snaží obě strany uklidnit*. 17. 12. 2015 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1637774-jemenske-mirove-rozhovory-se-zadrhly-osn-se-snazi-obe-strany-uklidnit>, 23. 3. 2019).

ČT24 (2016). *Jemenské mírové rozhovory skončily po čtyřech měsících nezdarem*. 29. 7. 2016 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/1861291-jemenske-mirove-rozhovory-skoncily-po-ctyrech-mesicich-nezdarem>, 23. 3. 2019).

ČT24 (2017a). *Saúdové žádají po Kataru: vypněte Al-Džazíru a zastavte vojenskou spolupráci s Tureckem*. 23. 6. 2017 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2160534-saudove-zadaji-po-kataru-vypnete-al-dzaziru-a-zastavte-vojenskou-spolupraci-s-tureckem>, 14. 3. 2019).

ČT24 (2017b). *Největší humanitární krize světa: Jemen se stal bitevním polem islámských velmocí*. 26. 3. 2017 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2063898-nejvetsi-humanitarni-krize-sveta-jemen-se-stal-bitevnim-polem-islamskych-velmoci>, 20. 3. 2019).

ČT24 (2018a). *Pro děti k obědu jen listí. Pozapomenutá válka v Jemenu je humanitární zkáza 21. století*. 15. 9. 2018

(<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2594917-pro-deti-k-obedu-jen-listi-pozapomenuta-valka-v-jemenu-je-humanitarni-zkazou-21-stoletim>, 1. 2. 2019).

ČT24 (2018b). *Od Ženevy po Jakartu. Saúdi stvořili ultrakonzervativní náboženský mikrokosmos*. 2. 5. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2463385-od-zenevy-po-jakartu-saudi-stvorili-ultrakonzervativni-nabozensky-mikrokosmos>, 14. 3. 2019).

ČT24 (2018c). *Povstalci v Jemenu naverbovali za čtyři roky 18 tisíc dětí*. 19. 12. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2684399-povstalci-v-jemenu-naverbovali-za-ctyri-roky-18-tisic-deti>, 15. 3. 2019).

ČT24 (2018d). *Nečekání spojenci: Rijád prý platí bojovníkům Al-Káidy za pomoc ve válce v Jemenu*. 6. 8. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2559055-necekani-spojenci-rijad-pry-plati-bojovnikum-al-kaidy-za-pomoc-ve-valce-v-jemenu>, 16. 3. 2019).

ČT24 (2018e). *Volby v Libanonu zřejmě ovládlo radikální hnutí Hizballáh, premiérské křeslo ale nezíská*. 7. 5. 2018 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/svet/2471674-volby-v-libanonu-zrejme-ovladlo-radikalni-hnuti-hizballah-premierske-kreslo-ale-neziska>, 18. 4. 2019).

Dewan, Khalil (2018). UAE and Yemen's al-Islah: Meeting of enemies doesn't mean peace. *Middle East Eye*. 16. 11. 2018 (<https://www.middleeasteye.net/opinion/uae-and-yemens-al-islah-meeting-enemies-doesnt-mean-peace>, 10. 4. 2019).

Doctors without Borders (2018a). *Yemen* (<https://www.doctorswithoutborders.org/what-we-do/countries/yemen>, 17. 3. 2019).

Doctors without Borders (2018b). *Medical care is a target in Yemen*. 6. 12. 2018 (<https://www.doctorswithoutborders.org/what-we-do/news-stories/story/medical-care-target-yemen>, 17. 3. 2019).

Dorsey, James (2018). Saudi oil halted. *Maritime Security Review*. 26. 7. 2018 (<http://www.marsecreview.com/2018/07/saudi-oil-halted/>, 18. 4. 2019).

Douma, Pyt (2003). *The Political Economy of Internal Conflict: A Comparative Analysis of Angola, Colombia, Sierra Leone and Sri Lanka* (Haag: Netherlands Institute of International Relations Clingendael).

Doyle, Michael – Sambanis, Nicholas (2000). International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis. *American Political Science Association* 94 (4), s. 779–801.

Edroos, Faisal (2018). All you need to know about the Yemen peace talks. *Al Jazeera*. 3. 12. 2018 (<https://www.aljazeera.com/indepth/features/yemen-peace-talks-181202101535422.html>, 21. 3. 2019).

Ehlers, Fiona (2018). The Forgotten War: A Visit to the Killing Fields of Yemen. *Der Spiegel*. 25. 9. 2018 (<http://www.spiegel.de/international/world/a-close-up-look-at-the-forgotten-war-in-yemen-a-1228775.html>, 1. 2. 2019).

Elbadawi, Ibrahim – Sambanis, Nicholas (2000). External Interventions and the Duration of Civil Wars. *World Bank* (<https://www.peacepalacelibrary.nl/ebooks/files/373430892.pdf>, 12. 2. 2019).

Fearon, James (2004). Why Do Some Civil Wars Last so Much Longer than Others?. *Journal of Peace Research* 41 (3), s. 275–301.

Fearon, James – Laitin, David (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organization* 54 (4), s. 845–877.

Feierstein, Gerald (2018). Iran's Role in Yemen and Prospects for Peace. *Middle East Institute*. 6. 12. 2018 (<https://www.mei.edu/publications/irans-role-yemen-and-prospects-peace>, 6. 4. 2019).

Foucault, Michel (2005) *Je třeba bránit společnost* (Praha: Filosofia).

Gulf News (2018). *Yemen, at war since 2014*. 2. 12. 2018 (<https://gulfnews.com/world/gulf/yemen/yemen-at-war-since-2014-1.60764272>, 16. 3. 2019).

Galtung, Johan (1968). Výzkum míru: věda, nebo zahalená politika?. *Mezinárodní vztahy* 3 (1), s. 39–54.

Gates, Scott et al. (2015a). The consequences of internal armed conflict for development (part 1). *SIPRI* 30. 3. 2015 (<https://www.sipri.org/commentary/blog/2015/consequences-internal-armed-conflict-development-part-1>, 16. 2. 2019).

Gates, Scott et al. (2015b). The consequences of internal armed conflict for development (part 2). *SIPRI* 6. 4. 2015 (<https://www.sipri.org/commentary/blog/2015/consequences-internal-armed-conflict-development-part-2>, 16. 2. 2019).

Gates, Scott – Lektzian, David (2008). *Drugs, Governance and Civil Conflict* (<https://ecpr.eu/Filestore/PaperProposal/567b8e14-d629-455b-80e2-81758cd199c8.pdf>, 10. 3. 2019).

Global Policy Forum (2019). *Humanitarian Intervention?* (<https://www.globalpolicy.org/qhumanitarianq-intervention.html>, 17. 2. 2019).

Grewal, Baljit (2003). *Johan Galtung: Positive and Negative Peace* 30. 8. 2003 (http://www.activeforpeace.org/no/fred/Positive_Negative_Peace.pdf, 17. 2. 2019).

Hazen, Jennifer (nedatováno). *Social Integration of Ex-Combatants after Civil War* (<https://pdfs.semanticscholar.org/69a7/561acd9136f360d90053151d5f655e92014f.pdf>, 10. 3. 2019).

Heywood, Andrew (2002). *Politologie* (Praha: Eurolex Bohemia).

HIK (2018). *Methodology of the Heidelberg Conflict Research* (<https://hiik.de/hiik/methodology/?lang=en>, 12. 2. 2019).

HRC (2018). *Situation of human rights in Yemen, including violations and abuses since September 2014* (<https://reliefweb.int/report/yemen/situation-human-rights-yemen-including-violations-and-abuses-september-2014-ahrc3943>, 13. 3. 2019).

Human Rights Watch (1994). Yemen. *Human Rights Watch/Middle East* 6 (1), s. 1–32.

Chatham House (2015). *Yemen: Key Players and Prospects for Peace* (https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/events/2015-11-07-yemen-key-players-prospects-peace-meeting-summary_4.pdf, 20. 3. 2019).

Info (2018). *Separatisté versus vláda. V Jemenu se znovu bojuje, ultimátum vypršelo*. 29. 1. 2018 (<https://www.info.cz/svet/separatiste-versus-vlada-v-jemenu-se-znovu-bojuje-ultimatum-vyprselo-23210.html>, 10. 4. 2019).

iRozhlas (2018). *Mírové rozhovory o Jemenu skončily fiaskem. Povstalci na ně vůbec nedorazili*. 8. 9. 2018 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/osn-martin-griffiths-mirove-jednani-jemen-povstalci_1809081112_mat, 28. 3. 2019).

iRozhlas (2019). *Trump: Strůjce útoku na americký torpédoborec byl zabit. Nikdy nezastavíme boj proti islámskému terorismu* (https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/donald-trump-jemen-terorista-uss-cole_1901061806_pj, 10. 1. 2019).

Kotasová, Martina (2012). *Přístup k pitné a nezávadné vodě* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky).

Krejčí, Oskar (2011). *Válka* (Praha: Professional Publishing).

Kubata, Martin (2007). Je občanská válka jedním z důvodů slabosti a rozpadu státu?. In: Waisová, Šárka a kol., *Slabé státy. Selhání, rozpad a obnova státnosti* (Plzeň: Aleš Čeněk), s. 85–100.

Lang, Václav (2018). Zkáza a hlad v Jemenu. *Týden* 5. 11. 2018, s. 68–69.

Leaf, Barbara – DeLozier, Elana (2018). The UAE and Yemen's Islah: A Coalition Coalesces. *The Washington Institute*. 6. 12. 2018 (<https://www.washingtoninstitute.org/policy-analysis/view/the-uae-and-yemens-islah-a-coalition-coalesces>, 10. 4. 2019).

Lindner, Tomáš (2017). Írán a Saúdská Arábie vyostřují boj o Blízký východ. *Respekt*. 7. 11. 2017 (<https://www.respekt.cz/denni-menu/iran-a-saudska-arabie-vyostruji-boj-o-blizky-vychod>, 6. 4. 2019).

Lowcock, Mark (2019). Under-Secretary-General for Humanitarian Affairs and Emergency Relief Coordinator, Mark Lowcock, Briefing to the Security Council on the humanitarian situation in Yemen, 19 February 2019. *Reliefweb* (<https://reliefweb.int/report/yemen/under-secretary-general-humanitarian-affairs-and-emergency-relief-coordinator-mark-15>, 20. 3. 2019).

Mareš, Miroslav (2010). Terorismus. In: Smolík, Josef – Šmíd, Tomáš a kol., *Vybrané bezpečnostní hrozby a rizika 21. století* (Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity), s. 115–141.

Marcus, Jonathan (2017). Why Saudi Arabia and Iran are bitter rivals. *BBC*. 18. 11. 2017 (<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42008809>, 7. 4. 2019).

McGarry, Matt (2018). 'Forgotten War' in Yemen has the country on the verge of man-made famine. *ABC News*. 27. 3. 2018 (<https://abcnews.go.com/beta-story-container/International/forgotten-war-yemen-country-verge-man-made-famine/story?id=54015153>, 1. 2. 2019).

McKernan, Bethan (2018a). UN Yemen mission to rush to Hodeidah to oversee ceasefire. *The Guardian*. 14. 12. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/dec/14/yemen-ceasefire-hope-gives-way-to-concerns-about-implementation>, 10. 1. 2019).

McKernan, Bethan (2018b). Who are the Houthis and why are they fighting the Saudi coalition in Yemen?. *The Guardian*. 21. 11. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/nov/21/who-are-the-houthis-fighting-the-saudi-led-coalition-in-yemen>, 14. 3. 2019).

Melicharová, Markéta (2013). *UNSC Factsheet: Mírové mise OSN* (Praha: Asociace pro mezinárodní otázky).

Michael, Maggie (2018). Children as young as 10 fight, kill and die in Yemen's war. *Associated Press*. 19. 12. 2018 (<https://www.apnews.com/082c0b7b6253468e97da5ee0c3f43066>, 18. 3. 2019).

Ministerstvo zahraničních věcí ČR (2012). *Odpovědnost chránit* 12. 2. 2012 (https://www.mzv.cz/jnp/cz/zahranicni_vztahy/cr_v_mezinarodnich_organizacich/osn/osn_tematicky/index_3.html, 17. 2. 2019).

Munteanu, Răzvan (2016). *Yemen crisis impact on the Middle East' regional security* (<https://www.cceol.com/search/viewpdf?id=477511>, 17. 4. 2019).

Murdoch, James – Sandler, Todd (2002). Economic Growth, Civil Wars, and Spatial Spillovers. *Journal of Conflict Resolution* 46 (1), s. 91–110.

Müllerová, Eva – Müller, Zdeněk (1980). Arabská osobní a zeměpisná jména v české slovní zásobě. *Naše řeč* 63 (5), s. 248–253.

OSN (1945). *Charta Organizace spojených národů a Statut mezinárodního soudního dvora* (<http://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/charta-organizace-spojnych-narodu-a-statut-mezinarodniho-soudniho-dvora.pdf>, 17. 2. 2019).

OSN (1974). 3314 (XXIX). *Definition of Aggression* (<http://www.un-documents.net/a29r3314.htm>, 12. 2. 2019).

OSN (1984). *Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* (<https://www.osn.cz/wp-content/uploads/2015/03/umluva-proti-muceni.pdf>, 16. 3. 2019).

OSN (2018). *Yemen* (<https://news.un.org/en/focus/yemen>, 11. 1. 2019).

OSN (2019). *Humanitarian crisis in Yemen remains the worst in the world, warns UN* (<https://news.un.org/en/story/2019/02/1032811>, 10. 4. 2019).

Paul, Katie – Gamal, El Rania (2018). Saudi Arabia defies U.S. pressure to end Qatar row after Khashoggi killing. *Reuters*. 16. 11. 2018 (<https://www.reuters.com/article/us-saudi-usa-gulf/saudi-arabia-defies-u-s-pressure-to-end-qatar-row-after-khashoggi-killing-idUSKCN1NL1XM>, 16. 3. 2019).

Ploughshares (2018). *Defining Armed Conflict* (<http://ploughshares.ca/armed-conflict/defining-armed-conflict/>, 16. 2. 2019).

Reinl, James (2019). Humanitarian chiefs concerned over Saudi and UAE aid funding for Yemen. *Middle East Eye*. 25. 2. 2019 (<https://www.middleeasteye.net/news/humanitarian-chiefs-concerned-over-saudi-and-uae-aid-funding-yemen>, 18. 4. 2019).

Renner, Michael (2002). The Anatomy of Resource Wars. *Worldwatch Paper* 162 (Washington, D.C.: Worldwatch Institute).

Reno, William (2002). Armed Rebellion in Collapsed States. *Southeast Asian Studies* 39 (4), s. 584–603.

Reuters (2018). *Yemen's warring parties agree to ceasefire in Hodeidah and U.N. role* (<https://www.reuters.com/article/us-yemen-security/yemens-warring->

parties-agree-to-ceasefire-in-hodeidah-and-un-role-idUSKBN1OC0G4, 10. 4. 2019).

Reuters (2019). *Starving girl shows impact of Yemen war, economic collapse*. 14. 2. 2019 (<https://uk.reuters.com/article/uk-yemen-security-hunger/starving-girl-shows-impact-of-yemen-war-economic-collapse-idUKKCN1Q323C>, 10. 4. 2019).

Řezanková, Ivona (1999). Národní a evropská bezpečnost [recenze]. *Mezinárodní vztahy* 34 (4), s. 105–109.

Salehyan, Idean – Gleditsch, Kristian (2006). Refugees and the Spread of Civil War. *International Organization* 60 (2), s. 335–366.

Salisbury, Peter (2014). Houthi expansion threatens Yemen's strategic Bab al-Mandab Strait. *Financial Times*. 23. 10. 2014 (<https://www.ft.com/content/444765c0-59dc-11e4-9787-00144feab7de>, 18. 4. 2019).

Sambanis, Nicholas (2001). Do Ethnic and Nonethnic Civil Wars Have the Same Causes? A Theoretical and Empirical Inquiry (Part 1). *Journal of Conflict Resolution* 45 (3), s. 259–282.

Sarkees, Meredith (2010). The COW Typology of War: Defining and Categorizing Wars (Version 4 of the Data). *Correlates Of War* (<http://www.correlatesofwar.org/data-sets/COW-war/the-cow-typology-of-war-defining-and-categorizing-wars/view>, 16. 2. 2019).

Shay, Shaul (2018). *The war over the Bab al Mandab straits and the Red Sea coastline* (<https://www.idc.ac.il/he/research/ips/Documents/publication/5/ShaulShayYemen21.6.18.pdf>, 18. 4. 2019).

Schmitt, Sara (2018). The Ottawa Convention at a Glance. *Arms Control Association* 4. 1. 2018 (<https://www.armscontrol.org/factsheets/ottawa>, 18. 2. 2019).

SIPRI (2017). *World military spending: Increases in the USA and Europe, decreases in oil-exporting countries.* 24. 4. 2017 (<https://www.sipri.org/media/press-release/2017/world-military-spending-increases-usa-and-europe>, 14. 3. 2019).

Smolík, Josef (2014). *Úvod do studia mezinárodních vztahů* (Praha: Grada).

Sommerlad, Joe (2018). Yemen civil war: The facts about the world's 'forgotten war'. *The Independent.* 15. 10. 2018 (<https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/yemen-civil-war-explained-facts-saudi-arabia-bombing-uk-forgotten-war-deaths-refugees-a8584356.html>, 1. 2. 2019).

Strapáčová, Michaela – Hloušek, Vít (2014). Budování státu a národa v podmínkách postkonfliktní rekonstrukce Kosova. *Středoevropské politické studie* 16 (2–3), s. 160–187.

Šaur, Vladimír (2005). *Pravidla českého pravopisu s výkladem mluvnice* (Praha: Ottovo nakladatelství).

Tomečková, Lenka (2015). *Současná bezpečnostní situace v Jemenu* (<https://www.studentsummit.cz/wp-content/uploads/2019/02/PSS-Soucasna-bezpecnostni-situace-v-Jemenu-UNSC.pdf>, 10. 4. 2019).

Tomeš, Jiří (2007). Války po rozpadu bipolárního světa – tendence a příčiny. In: Tomeš, Jiří – Festa, David – Novotný, Josef a kol., *Konflikt světů a svět konfliktů* (Praha: P3K), s. 77–124.

Themnér, Lotta et al. (2017). *UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook Version 17.2* (<https://ucdp.uu.se/downloads/ucdpprio/ucdp-prio-acd-181.pdf>, 16. 2. 2019).

UCDP (2019). *Definitions* (https://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Battle-related_deaths, 17. 2. 2019).

UNHCR (2019). *Yemen Crisis* (<https://www.unrefugees.org/emergencies/yemen/>, 6. 4. 2019).

UNICEF (1998). *Land-mines: A deadly inheritance* (<https://www.unicef.org/graca/mines.htm>, 12. 3. 2019).

UNICEF (2014). *Millennium Development Goals (MDG) monitoring* 31. 12. 2014 (https://www.unicef.org/statistics/index_24304.html, 16. 2. 2019).

UNICEF (2019). *Překvapivé dopady válek na děti* (<https://www.unicef.cz/aktualne/138482-prekvapive-dopady-valek-na-deti?stranka=9>, 16. 2. 2019).

UN Office on Drugs and Crime (2004). *United Nations Convention against Corruption* (https://www.unodc.org/documents/brussels/UN_Convention_Against_Corruption.pdf, 5. 4. 2019).

Waisová, Šárka (2003). *Současné otázky mezinárodní bezpečnosti* (Pelhřimov: Aleš Čeněk).

Waisová, Šárka (2011). *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích* (Plzeň: Aleš Čeněk).

Walsh, Declan (2018). *Yemen Peace Talks Begin With Agreement to Free 5,000 Prisoners.* *The New York Times.* 6. 12. 2018

(<https://www.nytimes.com/2018/12/06/world/middleeast/yemen-peace-talks.html>, 28. 3. 2019).

Watkins, Kevin (2018). Yemen's unseen economic war is killing children by stealth. *The Guardian*. 12. 4. 2018 (<https://www.theguardian.com/commentisfree/2018/apr/12/yemen-economic-war-children-saudi-led-coalition-yemeni>, 10. 4. 2019).

Wezeman, Pieter (2018). Saudi Arabia, armaments and conflict in the Middle East. *SIPRI*. 14. 12. 2018 (<https://www.sipri.org/commentary/topical-background/2018/saudi-arabia-armaments-and-conflict-middle-east>, 16. 4. 2019).

Wintour, Patrick (2018). Why is Saudi Arabia in Yemen and what does it mean for Britain?. *The Guardian*. 8. 3. 2018 (<https://www.theguardian.com/world/2018/mar/08/why-saudi-arabia-in-yemen-what-does-it-mean-for-britain>, 10. 4. 2019).

Wintour, Patrick (2019). Yemen ceasefire: new UN resolution seeks to save agreement. *The Guardian*. 16. 1. 2019 (<https://www.theguardian.com/world/2019/jan/16/yemen-ceasefire-un-urgently-tries-to-prevent-collapse-of-agreement>, 26. 3. 2019).

Woo, Jung-Yeop (2017). *Foreign Intervention in Civil Wars* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing).

World Bank (2019). *Data: GDP – Yemen* (<https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD?locations=YE>, 25. 3. 2019).

World Food Programme (2019). *Yemen* (<https://www1.wfp.org/countries/yemen>, 16. 3. 2019).

Worldometers (2019). *Yemen Population* (<http://www.worldometers.info/world-population/yemen-population/>, 26. 3. 2019).

Yemen Data Project (2018). *Data* (<http://yemendataproject.org/data.html>, 6. 4. 2019).

RESUMÉ

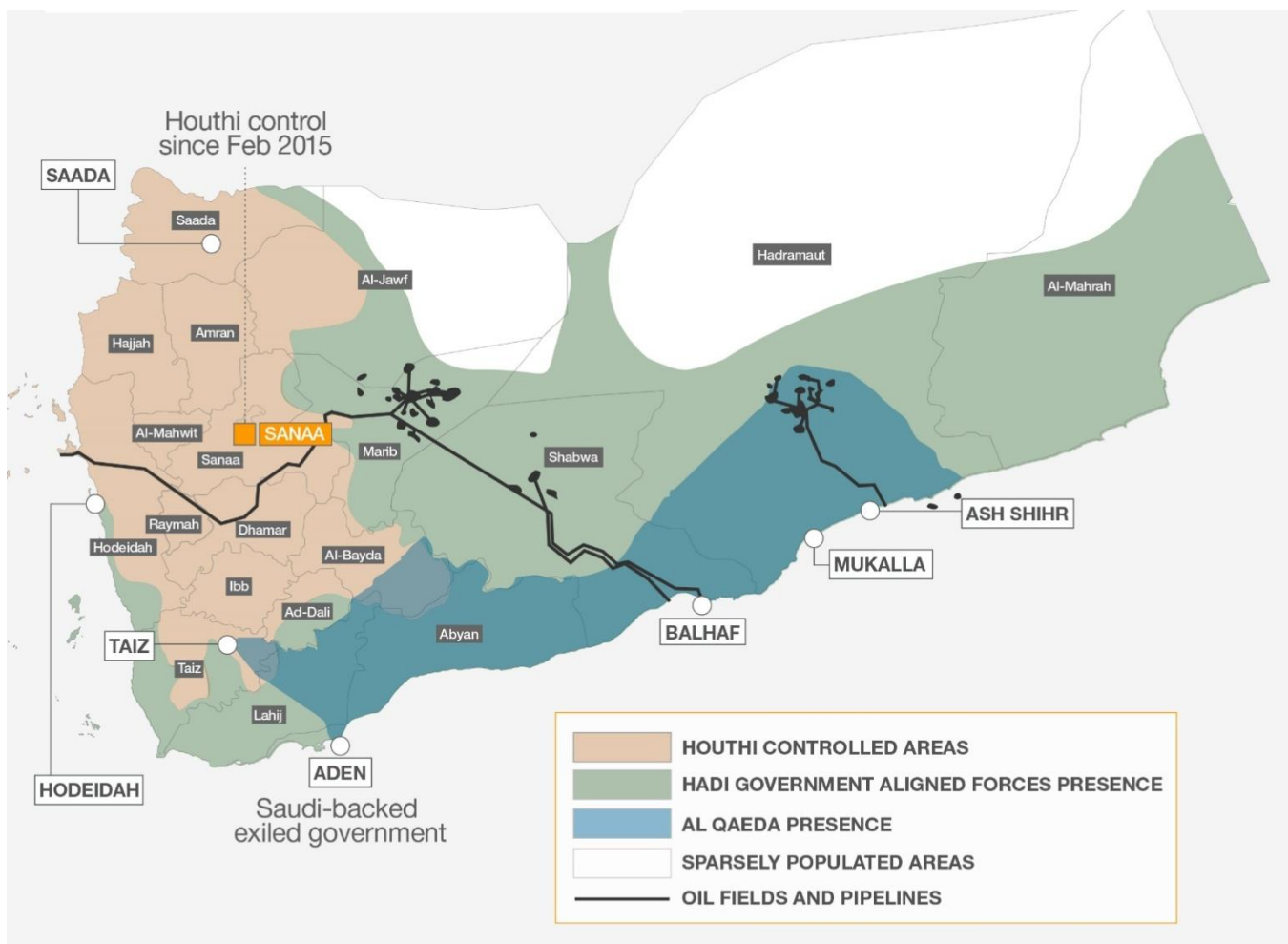
This bachelor thesis focuses on a situation in Yemen, the poorest Arab country in the world. Since the so called Arab Spring, there has been an instability in Yemen and in 2014 a civil war started, when the Houthi rebels took control over Yemen's capital Sana'a and president Hadi had to flee abroad in 2015. The Houthis are backed by regional Shia power Iran. This fact spurred Saudi Arabia as a leader of other mostly Sunni arab states to start an air campaign aimed to restore Hadi's government. The coalition received a support from some western countries, mainly from the US, UK and France. I mentioned also other Yemeni players like political party *Islah*, southern separatists or militants from al-Qaeda in the Arabian Peninsula (AQAP).

One part of my work deals with impacts of war, which are both regional, as well as national. I wrote about economic, social, political, security and environmental consequences of war. There is a reason why United Nations refer to Yemen as to the world's worst humanitarian crisis.

And there is just a small chance on declaring a long-term ceasefire. That is something I also tried to concentrate on in a chapter, which is devoted to peace talks. A small victory was achieved with the UN help in December 2018 in Stockholm. A fragile truce came into existence but the question is for how long can it last. And I am afraid the answer is not encouraging.

PŘÍLOHY

Příloha 1: Mapa Jemenu ilustrující situaci v září 2018

Zdroj: (Al Jazeera 2018b)

Příloha 2: Úspěch mírových jednání ve Stockholmu

Zástupce delegace Húthiů Mohamed Abdul-Salám a jemenský ministr zahraničí Chálid Jamání dojednali příměří v přístavu Hudajdá. Vlevo stojí švédská ministryně zahraničí Margot Wallstrom a uprostřed generální tajemník OSN António Guterres.

Zdroj: (Reuters 2018)